

Práce sociálního pedagoga s osobami s poruchami autistického spektra

Hana Pernická

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Hana Pernická
Osobní číslo: H15266
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: kombinovaná

Téma práce: Práce sociálního pedagoga s osobami s poruchami autistického spektra

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti působnosti sociálního pedagoga, charakteristik poruch autistického spektra a kompetencí sociálního pedagoga ve vztahu k lidem s poruchami autistického spektra.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BASARAB-HORWATH, Janet Anne a Tony MORRISON. Effective staff training in social care: from theory to practice. New York: Routledge, 1999. ISBN 0-415-16030-8.

BAZALOVÁ, Barbora. Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5781-4.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

SEIDMAN, Irving. Interviewing as qualitative research: a guide for researchers in education and the social sciences. 4th ed. New York: Teachers College Press, c2013. ISBN 978-0-8077-5404-7.

VOCILKA, Miroslav. Autismus a možnosti výchovné praxe: [pro učitele speciálních škol a vychovatele ústavů sociální péče pro mentálně postiženou mládež]. Praha: Septima, 1995. ISBN 80-85801-58-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Iva Staňková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. ledna 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně17.3.2018.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Díky rozmanitým kompetencím sociálního pedagoga zahrnuje jeho působení často široké spektrum činností a při své práci se setkává s nejrůznějšími cílovými skupinami. Cílem této práce je přiblížit čtenáři působnost sociálního pedagoga v prostředí, které přichází do kontaktu s lidmi s poruchami autistického spektra. Kromě samotné činnosti sociálních pedagogů se teoretická rešerše zabývá tedy především cílovou skupinou – jedinci s poruchami autistického spektra a jejich opatrovníky. Praktická část práce hledá odpovědi především na míru hodnocení konkrétních pomoci. Dále na obeznámenost veřejnosti s danou problematikou. K dosažení těchto cílů bylo provedeno dotazníkové šetření cílené na dva výzkumné soubory. Jeden typ položek dotazníku směřoval na rodiny s jedincem s touto poruchou a druhý, obecnější typ týkající se obeznámenosti s danou problematikou, byl zaměřen na širší veřejnost. Z výsledků vyplynulo, že pracovní pozice a střediska, kde mohou působit sociální pedagogové, jsou značně využívány. Mohou být tedy považovány za velmi přínosné rodinám i jedincům s poruchami autistického spektra. Tyto výsledky mohou přispět jednak rodinám při zvýšení jejich obeznámenosti o možnostech získávání pomoci, dále také mladým lidem, kteří se rozhodují, zda má práce sociálního pedagoga smysl. Další zjištění výzkumu o obeznámenosti širší veřejnosti s poruchami autistického spektra může pomoci především při cílenějším působení a předáváním informací za pomoci osvětových činností při snaze začleňování těchto jedinců do společnosti.

Klíčová slova: poruchy autistického spektra, sociální pedagog, obeznámenost, pomoc, socializace

ABSTRACT

Social educators come into contact with diverse groups of clients and possess competencies that prepare them for various types of work. This thesis examines the work of social educators in a very specific environment, working with clients suffering from Autism spectrum disorder. To achieve set goals, the literature review part of this work focuses on both social educators as well as the clients and their families. A research is then carried to explore the beneficial aspects of their work. A questionnaire has been sent to two groups

of people. Families that have a member with Autism spectrum disorder have been asked about their experience with social educators and the general public answered questions about the disorder to test their knowledge and attitude. The results suggest that jobs cover by social educators are considered highly beneficial and are used by families frequently. The general public seem to have at least basic understanding of the disorder and for the last two decades the level of awareness in this area has been rising. Following these results, organizations trying to spread information to the public may consider taking different approach then in the past. The main point, however, should be to raise the awareness about the kind of help the families can get.

Keywords: Autism spectrum disorder, social educator, familiarity, help, socialization

Ráda bych poděkovala Mgr. Ivě Staňkové za ochotný přístup a poskytnutí cenných rad, které mi pomohly ke zpracování závěrečné práce. Díky patří i mé rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA	13
1.1 TYPOLOGIE PORUCH AUTISTICKÉHO SPEKTRA	15
1.2 ZVLÁŠTNOSTI EDUKACE OSOB S PORUCHAMI AUTISTICKÉHO SPEKTRA	17
2 PŮSOBNOST SOC. PEDAGOGŮ V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	19
2.1 OBLASTI UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍCH PEDAGOGŮ	19
2.2 PŮSOBNOST SOCIÁLNÍCH PEDAGOGŮ V RÁMCI EDUKACE OSOB S PAS A HMOTNÉ NEBO PORADENSKÉ POMOCI RODINÁM	22
2.3 SPECIFIKA PRÁCE S OSOBAMI S PORUCHAMI AUTISTICKÉHO SPEKTRA	29
PRAKTICKÁ ČÁST	30
3 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	31
3.1 URČENÍ VÝZKUMNÉHO VZORKU A CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	31
3.1.1 První výzkumný soubor	32
3.1.2 Druhý výzkumný soubor	32
3.2 URČENÍ VÝZKUMNÉ METODY A TECHNIKY	32
3.3 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK, ZKOUMANÝCH JEVŮ A HYPOTÉZ	33
4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	36
5 ANALÝZA VÝSLEDKU VÝZKUMU	38
5.1 CÍL 1	38
5.1.1 Statistický výpočet H1	39
5.2 CÍL 2	45
5.2.1 Statistický výpočet H2	48
5.3 DALŠÍ VÝSLEDKY Z VÝZKUMU	48
6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ A ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI	53
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	65
SEZNAM OBRÁZKŮ	66
SEZNAM TABULEK	67
SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Přestože je povědomí široké veřejnosti o poruchách autistického spektra několik dekad na vzestupu, stále se propast mezi světy „zdravých“ lidí a lidí s touto poruchou, neuzavírá. Lidská společnost má od pradávna vytvořený systém komunikace, který je budován na symbolech a jasně daných pravidlech vycházejících z onoho logicky nastaveného systému. Problém nastane, pokud některá skupina lidí uvažuje jinak a společensky zaběhlé symboly pro ně nemají žádný význam. Jedinci s poruchami autistického spektra jsou orientováni nadměrně realisticky a obyčejnému přikývnutí a úsměvu nemusí porozumět, naopak jejich chápání světa je v jejich očích nenarušené, nepokřivené. Jednou z analogií, která se často uvádí, je ta, že autistické osoby mají jiný neurologický „operační systém“ než většina běžných lidí.

Přijmeme-li premisu, že je autismus skutečně znevýhodnění, stejně jako ztráta zraku, sluchu či hybnosti, potom dává smysl, abychom jako společnost věnovali úsilí porozumět a pomoci jedincům, kteří s tímto znevýhodněním žijí s námi ve společnosti. Přestože je život těchto jedinců často závislý na nejbližších příbuzných, není ve schopnostech rodičů pomoci jim se začleněním do běžného života bez odborné pomoci. V praxi to v ideálním případě znamená nejdříve diagnostiku poruchy ze strany lékaře, na kterou poté navazuje pomoc nejrůznějších odborníků a institucí. Jedná se jak o pomoc jedinci s poruchou, tak jeho rodině, která odbornou pomoc potřebuje téměř stejně.

Včasné vyhledání a poskytnutí pomoci odborníků může výrazně ovlivnit úspěšnost jedinců při začlenění do sociálních skupin a také zajistit prevenci, která pomáhá zabránit jejich vyloučení. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejvážnější problém, se kterým se jedinci s poruchami autistického spektra potýkají, je přijímání odborné pomoci klíčové. Základem k účinné pomoci je však obeznámenost širší veřejnosti s těmito poruchami, protože účinnou pomoc při snaze o socializaci těchto jedinců nelze budovat bez spolupráce široké veřejnosti, která toto společenství tvoří.

Působnost sociálního pedagoga spadá na nejrůznější cílové skupiny. Tato práce pojednává o odborné pomoci cílové skupině osob s poruchami autistického spektra.

Hlavním cílem této práce je zjistit názor rodin (s jedincem s poruchou autistického spektra) na míru důležitosti pracovních pozic poskytujících odbornou pomoc, které může zastávat sociální pedagog.

Práce sociálního pedagoga je různorodá, autistům a jejich rodinám může pomoci na poli přímého i nepřímého působení. Přestože existuje široká škála poruch autistického spektra, které se od sebe liší mírou závažnosti poškození určitých oblastí jedince nebo závažností nepřijímaných projevů chování, podstata cíle je stejná a téměř vždy může činnost sociálního pedagoga přinést pozitivní výsledky. Pozice, které sociální pedagogové zastávají, jsou různorodé a stejně tak různorodá je pomoc, kterou mohou poskytnout. Otázkou zůstává, zda je míra využívání služeb a pozic (kde působí sociální pedagogové) rodinami s jedincem s poruchami autistického spektra dostatečně vysoká, a tím pádem i uznávaná. Tato otázka je zásadní myšlenkou pro rozšíření hlavního cíle práce. Pokud zjistíme, že aktivní využívání těchto služeb zastává významnou roli v životě rodin s jedincem s PAS, můžeme říct, že je práce sociálního pedagoga váženou pomocí i pro tuto cílovou skupinu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Podle diagnostických kritérií 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (2006) se jedná o pervazivní (všepřonikající) vývojové poruchy. „Klasifikace nemocí a diagnostických skupin je sestavena mezinárodním týmem poradců světové zdravotnické organizace, kteří vydávají kompletní seznam diagnóz, který je podrobován pravidelným periodickým revizím“ (Šejda, Šmerhovský a Göpfertová, 2005, s. 53).

Poslední dobou se můžeme stále častěji setkat s pojmem „poruchy autistického spektra“ (PAS). Jedná se o skupinu poruch, které jsou charakterizovány vývojovými problémy, jež negativně ovlivňují především socializaci, komunikaci a představivost. Tyto oblasti označujeme jako triádu příznaků autistického spektra (Vocilka, 1995, s. 23). Z těchto důvodů můžeme poruchy autistického spektra označit jako podstatný handicap jedince (Potměšilová, 2013, s. 7).

Obrázek 1: Triáda problémových oblastí (Čadilová, Jůn a Thorová, 2007, s. 13)

Dle Howlinové (2005, s. 13) právě „postižení v oblasti komunikace omezuje nebo přímo blokuje schopnost pochopit dění a důvody jednotlivých událostí.“ Způsobuje, že je pro jedince takřka nemožné účinně ovlivňovat události a jednotlivé lidi ve svém prostředí, protože i nejjednodušší sociální interakce se pojí s problémy, kterým jedinec s PAS nedovede zamezit a čelit. Není schopen vyrovnat se s neustálými změnami a potřebuje si

vytvořit pevné stereotypy a vzorce chování (repetitivní chování), aby unikl od chaotického a znepokojivého světa (Vosmik a Bělohlávková, 2010, s. 43-44). Není proto překvapující, že má celá řada osob s PAS problémy s chováním, které je označováno za rušivé, nepřijatelné a pro okolí devastující. Největším problémem v komunikaci je, že nedokážou použít řeč ve vhodném a odpovídajícím kontextu (Vosmik a Bělohlávková, 2010, s. 37). „*Včasné stanovení diagnózy v raném věku dítěte ušetří rodinu stovek bezvysledných návštěv zdravotnických zařízení a markantním pocitům bezmoci, kvůli neschopnosti porozumět jeho problémům*“ (Thorová, 2006, s. 250). Mezi poruchy autistického spektra patří dětský autismus, Aspergerův syndrom, Rettův syndrom, atypický autismus, pervazivní poruchy blíže nespecifikované a hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby. Tyto poruchy ovlivňují mnoho oblastí vývoje člověka. Především je narušen rozvoj sociálních interakcí, jedinci mají problémy v komunikaci a jejich chování může být u každého jedince s poruchou autistického spektra odlišné, ale téměř vždy se odchyluje od společností posuzovaného normálu (Strunecká, 2016 s. 32). Lze říci, že mozek jedince s autismem má tendenci zaznamenávat více informací a dopad jednotlivých informací je silnější, proto je subjektivní zážitek autistického člověka intenzivnější a více chaotický než u „zdravých“ lidí. S tímto se pojí například také fakt, že jsou některé děti s PAS necitlivé k bolesti, zatímco náhlé osvětlení či pronikavé zvuky mohou působit silně bolestivě a nepříjemně (Strunecká a kol., 2009, s. 19). Touto problematikou se detailněji zabývá článek *Journal of Autism and Developmental Disorders* (ISSN: 0162-3257). Proč tomu tak je, se zatím nepodařilo odhalit, ale řada odborníků předpokládá, že značnou roli zde hrají různá infekční onemocnění, chemické procesy v mozku a svou roli zde zastávají také genetické faktory (Pátá, 2007, s. 119). Především z důvodu nepochopení dítě reaguje negativisticky, afektivními záchvaty vzteku a agresivně (Thorová, 2006, s. 243–244). Švarcová (2006, s. 154) uvádí, že se děti s PAS často projevují různými formami agresivního chování, mezi které patří křik či výbuchy vzteku, projevující se kopáním a kousáním. Lidé vnímají kvůli těmto projevům chování děti s PAS jako nevychované nebo nezbedné (Ives, Munro, 2002, s. 69).

Nejčastěji se uplatňující léčba autismu představuje spíše vytvoření určitých podmínek života ve strukturovaném prostředí poškozeného jedince, které mu pomohou snadněji se orientovat v problémových oblastech. Ukázkou metody, která staví na uspořádání prostředí a činností tak, aby jedinec s PAS našel logiku ve věcech, řád a jistotu, je metoda strukturovaného učení. Za pomoci strukturovaného učení se rozvíjejí silné stránky jedinců s PAS, kterými

jsou především nalezení systému v přesně stanoveném řádu a logiky věci (Čadilová a Žampachová, 2008, s. 29).

Dle Vitáskové (2014, s. 9) jsou poruchy autistického spektra celoživotním neuro-vývojovým onemocněním, které je k rozpoznání již před 30. měsícem věku dítěte. Další takzvanou léčbou je pomoc, která je spíše pomocí rodičům a okolí od nepochopených projevů chování, formou nejrůznějších terapií a předepisování speciálních psychofarmak, jejichž cílem je redukce a ovlivňování nežádoucích projevů chování. Doposud však nebyla nalezena žádná účinná farmakologická léčba (Dudová a Mohaplová, 2017, online). V českých médiích se o jedincích s PAS mluví jako o nemocných, odborníci hledají lék na autismus. „*Autismus je ale neurodiverzita a tak je potřeba ho chápat, jinak osvěta pouze ubližuje těm, kterým se snažíme pomoci*“ (Holá, Atypmagazin, 2018, online). Dle Hrdličky (2004, s. 155) mohou rodiče předepisování psychofarmak ze strany lékaře odmítat a považovat za škodlivé, nebo k němu naopak vzhlížet s přehnaným očekáváním. Britská neuroložka Dr. Natascha Campbell využívá jiné metody. Díky své knize *Gut and Psychology Syndrome* získala popularitu nejenom mezi odborníky. Popisuje zde své metody léčení a nejrůznějších dietních opatření. Vytvořila postup léčení zvaný „GAPS Nutritional Program“. Je přesvědčena, že se autistické děti narodí zcela normální. Vznik poruch však zapříčiňuje nevhodné složení střevních bakterií v těle matky, kdy se trávicí trubice stane zdrojem toxinů, které se dostávají do krve a ovlivňují vývoj a zrání mozku plodu, což se však na celkovém vývoji dítěte projeví až poté v průběhu prvních několika měsíců až let života (Strunecká, 2016, s. 172).

1.1 Typologie poruch autistického spektra

K diagnostice poruch autistického spektra jsou v současné době užívány dva diagnostické systémy. Jedná se o diagnostický manuál DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) a MKN-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů). Na konci 19. století byl MKN-10 vydán Světovou zdravotnickou organizací a původním významem této klasifikace bylo vyčíslení možných příčin úmrtí. Od 40. let 20. století se původní seznam rozšířil o další diagnózy a stal se tak důležitou pomůckou pro zdravotníky (Potměšilová a kol., 2013, s. 106).

Dětský autismus (F84.0)

Mnoho oblastí se u této poruchy vyvíjí nerovnoměrně. Společnými znaky u osob s touto diagnózou jsou výrazné potíže v komunikaci, sociální interakci a opakující se omezené stereotypní chování. Postihuje tedy všechny oblasti psychopatologie pro diagnostiku autismu. Závažnost a míra poruchy závisí právě na rozsáhlosti těchto symptomů. Jedná se o vývojový fenomén, což znamená, že začíná v brzkém věku (do tří let věku dítěte, dle MKN-10) a má vliv na vývoj jedince na více úrovních po celou dobu života. Tato porucha vytváří výrazné a neobvyklé způsoby myšlení, interakce a smyslového i kognitivního zpracování.

Aspergerův syndrom (F84.5)

Jedinci s Aspergerovým syndromem mají obdobné potíže se sociální interakcí jako osoby s autismem. Na rozdíl od autismu není patrné opoždění v kognitivních schopnostech a ve vývoji řeči před 3. rokem života, jako tomu bývá u klasického dětského autismu (Strunecká, 2016, s. 44). Základním příznakem Aspergerova syndromu je jednoduchá a jednostranná interakce a komunikace. Dále nedostatek empatie, omezená či případně neexistující schopnost navazovat a udržet si přátelství, a například ještě nemotornost a omezené projevy neverbální komunikace (Attwood 2012, s. 21). Gillberg (2008, s. 38) říká, že sem patří lidé s normální, ve všech oblastech dobrou nebo někdy i nadprůměrnou inteligencí. Attwood (2012, s. 91) zmiňuje, že se u osob s Aspergerovým syndromem objevuje společná snaha dokazovat okolí, že nejsou hloupí, ústřední metodou jsou monology obsahující řadu odborných výrazů, s nimiž posluchač mnohdy není obeznámen.

Atypický autismus (F84.1)

Jedná se o formu autismu, ve které nejsou přítomny některé z vykazovaných rysů syndromu nebo jsou některé oblasti vývoje narušeny méně než u klasického autismu. Jedinci mohou postrádat stereotypní zájmy nebo mít lepší komunikační či sociální dovednosti. U atypického autismu se také příznaky autistického chování objeví v pozdějším věku.

Rettův syndrom (F84.2)

Tento syndrom se vyskytuje téměř výhradně u dívek, u nichž se regrese psychomotorického vývoje objeví již mezi pátým měsícem až čtyřmi lety věku spolu s postupnou zástavou růstu

hlavy a silně stereotypními pohyby rukou. Dívky mohou ztratit i kontrolu nad ovládním svého těla (Strunecká, 2016, s. 44).

Dětská dezintegrační porucha (F84.3)

Tento typ poruchy se charakterizuje tím, že se vývoj dítěte plynule vyvíjí a náhle během několika měsíců trvale ztratí získané dovednosti v různých oblastech vývoje (MKN-10, 2006). Objeví se příznaky autistického chování, jimiž je ztráta zájmu o okolí, narušená komunikace a sociální interakce, zvýšená emocionální labilita, záchvaty vzteku, abnormální reakce na silnější zvukové podněty a také ulpívání na stereotypním chování. Během následného vývoje může dojít ke zlepšení, ale nikdy nedojde k úplnému vymizení těchto příznaků.

Hyperaktivní porucha spojená s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84.4)

Spadají zde jedinci, jejichž IQ se vyazuje pod 34. Dětem je diagnostikována těžká mentální retardace (MKN-10, 2006). Zpočátku je dítě vysoce hyperaktivní, ale v období adolescence hyperaktivitu vystřídá snížená aktivita (Hrdlička a Komárek, 2004, s. 55). Primárními faktory jsou poruchy pozornosti a stereotypní chování (Potměšilová a kol., 2013, s. 83).

Pervazivní vývojová porucha jinak nespécifikovaná

Tato porucha se dle MKN-10 (2006) dělí na dvě rozdílné poruchy, kterými jsou jiné pervazivní vývojové poruchy (F84.8) a pervazivní vývojová porucha nespécifikovaná (F84.9). Jednou možností při diagnóze této poruchy je, že je vývoj dítěte narušen v několika oblastech, avšak nejsou splněna kritéria pro diagnózu klasického autismu. Další možností je, že je dítě příliš malé nebo na nízké vývojové úrovni, aby na základě atypického vývoje mohla být přesněji stanovena diagnóza poruchy autistického spektra (Šporclová, 2007, online).

1.2 Zvláštnosti edukace osob s poruchami autistického spektra

Jedinec s poruchou autistického spektra mnohdy vyžaduje celoživotní péči (Bazalová, 2011, s. 71). Z důvodu odlišného zpracování informací mozky u osob s poruchami autistického spektra je nutný i odlišný přístup při edukaci zaměřující se především na sociální intervenci. PhDr. Petr Adamus ve své disertační práci z roku 2013 poukazuje na to, že nedostatky v sociální oblasti značně ovlivňují rozvoj dítěte s autismem, jeho chování a učení. Sociální situace se pravidelně a přesně neopakují, jsou častokrát velmi odlišné a pro osoby s autismem tak nepochopitelné a zmatené. Sociální interakce v běžných

každodenních situacích vyžaduje značnou flexibilitu, se kterou neohebný kognitivní styl osob s poruchami autistického spektra nezvládne zapolit.

Jedinec s PAS však mimo své slabé stránky, které se pojí s nedostatky triády oblastí, které byly zmíněny v kapitole 2, také často převyšuje své okolí v jiných oblastech. Tyto výhody a silné stránky jsou mnohdy využívány při edukaci.

Silné stránky lidí s PAS (Vosmik a Bělohlávková, 2010, s. 59)

- Analytické myšlení
- Cit pro detail
- Postupné zpracování informací
- Konkrétnost a fakta
- Přesné dodržování pravidel
- Přímost, upřímnost
- Objektivita
- Realismus

Při edukaci jsou využívány nejrůznější metody pro rozvoj slabých stránek. Vosmik a Bělohlávková (2010, s. 59-60) uvádí metody pro rozvoj kognitivních procesů, které mohou být využívány nejenom při vzdělávání jedince. Některými z nich jsou:

- Vést k vnímání myšlenek a pocitů druhých lidí a jejich porozumění
- Vést k tomu, aby se dříve nad chováním zamyslel, vyhodnotil jej a teprve jednal
- Usměrnovat při edukaci jedince s PAS rozbíhavou diskusí
- Navrhovat různé strategie uvažování a postupů
- Tolerovat výkyvy pozornosti
- Analyzovat výkony studenta spolu se zpětnou vazbou
- Hodnotit vždy postup, ne jenom výsledek

2 PŮSOBNOST SOC. PEDAGOGŮ V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Klíma (cit. podle Kraus a Poláčková, 2001, s. 19) definuje profesi sociálního pedagoga takto: „*Jedná se o specializovaného odborníka vybaveného teoreticky, prakticky a kompetenčně pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde životní způsob, životní praxe těchto jednotlivců či sociálních skupin se vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity.*“ Kompetence sociálních pedagogů zasahují do prevence, do jednotlivých oblastí výchovné péče a také mohou jedincům s postižením nabídnout například výchovně-vzdělávací postupy, které jim pomohou začlenit se do společnosti (Potměšilová a kol., 2013, s. 16). Tyto kompetence jsou vymezeny v zákoně č. 563/2004 ve znění novely č. 159/2010 Sb., o pedagogických pracovnících, §16 a §17.

Včasná pomoc odborníků může mnohé ovlivnit. Tito odborníci poskytují pomoc v nejrůznějších sociálních službách, které zajišťují jedincům podporu a pomoc při začlenění do sociálních skupin a také prevenci, která pomáhá zabránit jejich vyloučení. Sociální služby zabezpečují poskytovatelé na základě oprávnění dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, s účinností od 1. 1. 2017.

Zákon o sociálních službách definuje primárně poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci a dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Sociální službou je dle zákona činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Matoušek (2007, s. 40) uvádí: „*Zákon stanoví rovněž předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, aby byla zaručena standardní kvalita poskytovaných sociálních služeb přímo ze strany sociálního pracovníka,*“ což je zásadním stanoviskem pro poskytnutí kvalitní péče klientům.

2.1 Oblasti uplatnění sociálních pedagogů

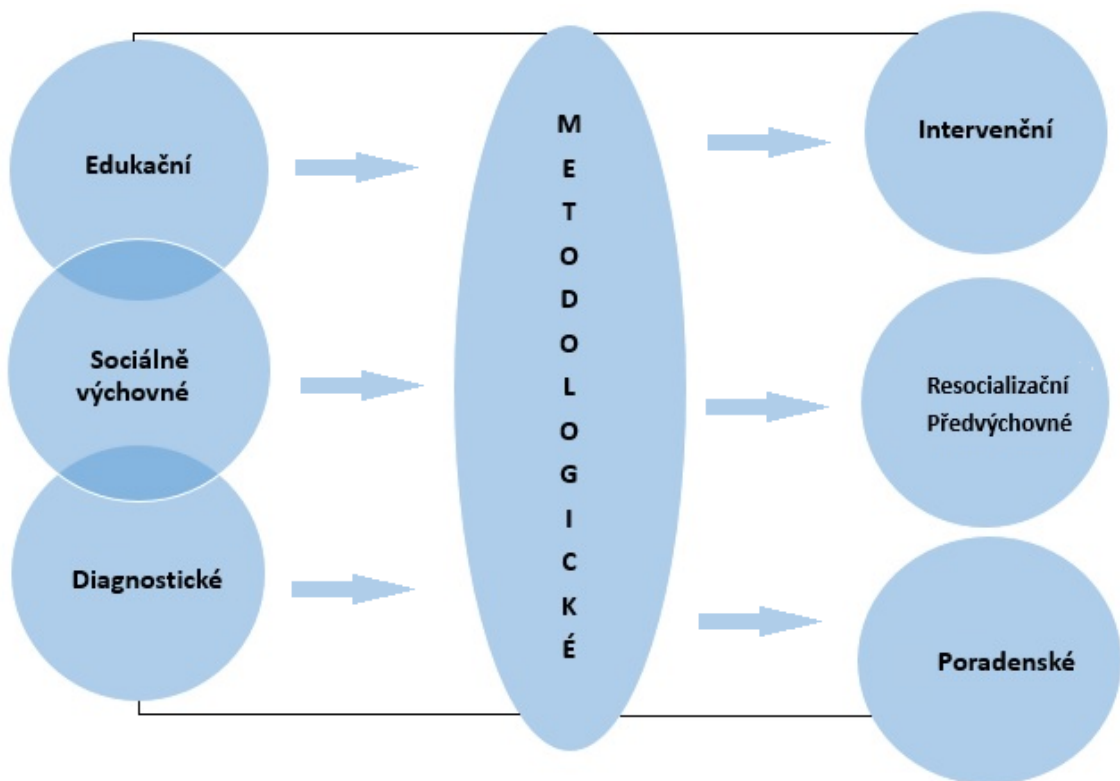
Sociální pedagog je odborník, který je svým všeobecným vzděláním zaměřen na sociálně výchovnou činnost. Jeho kompetence spočívají v pomoci a podpoře dětem, mládeži i dospělým v situacích napravování a urovnání deficitu socializace a pomáhá hledat možnosti přispívající ke zlepšení kvality jejich života prostřednictvím výchovy, vzdělání a poradenství (Bakošová, 2008, s. 191–192).

Záleží na schopnostech, dovednostech a vědomostech odborníka, na základě čehož jsou stanoveny klíčové kompetence.

- Kompetence edukační
- Kompetence převýchovy
- Kompetence poradenství
- Kompetence manažerské

Chudý (2010, s. 33) popisuje průnik kompetencí, který vychází z praxe sociálního pedagoga. Průnik prostupuje edukačními, sociálně výchovnými a diagnostickými kompetencemi. Následně míří k metodologickým a poté k resocializačním a převýchovným, intervenčním a poradenským kompetencím.

Model průniku kompetencí (Chudý, Neumeister a Jůvová, 2010, s. 33)

Obrázek 2: Model průniku kompetencí (Chudý, Neumeister a Jůvová, 2010, s. 33)

Edukační kompetence

Sociální pedagog působí jako vychovatel, který pracuje na základě vlastních výchovných strategií. Svoji činnost navrhuje, řídí a posuzuje na základě získaných teoretických a praktických poznatků.

Sociálně výchovné kompetence

Jde o celkovou přípravu prostředí; jejich cílem je vybudovat schopnou, komunikativní, fungující osobnost ve společnosti. U sociálního pedagoga je důležitá znalost nejrůznějších výchovných metod edukace.

Diagnostické kompetence

Přispívají k odhalování sociálně patologických jevů. Diagnostika zahrnuje prostředí, techniky a cílové skupiny edukačního procesu.

Metodologické kompetence

Tyto kompetence spočívají v tom, že sociální pedagog jakožto odborník by měl umět pochopit a popsat daný problém. Na základě získaných informací poté vytvořit koncepci a cíle.

Resocializační a převýchovné kompetence

Spočívají v umění sociálního pedagoga klást otázky a dále je umět zodpovědět. Tyto otázky směřují k řešení sociálních a výchovných situací. Postupem je vytváření plánů orientovaných na jednotlivce i skupiny.

Intervenční kompetence

Intervencí je určité opatření, jehož cílem je zabránění dalšímu problému (Bakošová, 2008, s. 59–62). Jedná se tedy o prevenci, jejímž základem je rozpoznat odchylky od normy a umět aplikovat metody na jedince, kteří tuto pomoc potřebují.

Poradenské kompetence

Kompetence, které vedou k ujasnění životních cílů klientů, k sebepoznání, k řešení problémů a nalezení příčin a souvislostí, které pomohou jejich řešení.

Samotné získávání kompetencí závisí nejenom na předávání znalostí, ale jeho úspěch určují také podpůrné aktivity, jako je plánování, financování a kontrola (Basarab-Horwath a Morrison, 1999, s. 2).

Uplatněním a profesí sociálního pedagoga se zabývá mnoho autorů a shodují se na tom, že funkce tohoto odborníka spočívá v sociálně výchovné, vzdělávací, preventivní a poradenské činnosti. Všechny tyto vyjmenované činnosti jsou i nedílnou součástí práce s jedinci s PAS. Sociální pedagog by se měl svou činností zaměřovat také na zodpovídání sociálních otázek a přispívat ke zdravému způsobu života (VŠERS Sociální pedagogika, 2010, s. 7, online). Podílí se také na tvorbě a stabilizaci přijatelných životních podmínek jedinců. Dále hledá pracovní příležitosti pro poškozené jedince, podporované zaměstnávání, bydlení a poskytuje sociální poradenství (Potměšilová a kol., 2013, s. 99).

2.2 Působnost sociálních pedagogů v rámci edukace osob s PAS a hmotné nebo poradenské pomoci rodinám

Dle zdravotnického deníku (2015) jsou pomocí při edukaci osob s poruchami autistického spektra obecně souhrnné nabídky služeb v oblasti rané intervence, péče, socializace, vzdělávání a zaměstnávání jedinců, kterých se autismus týká a dále nejrůznější pedagogická centra nebo pedagogicko-psychologické poradny. Sociální pedagogové mohou přímo působit na lidi s poruchami autistického spektra a jejich rodiny na mnoha rozdílných pozicích.

V prvé řadě můžeme zmínit **služby rané podpory**, jež jsou od sebe v České republice zpravidla odděleny na část medicínskou a pedagogickou, které by spolu měly úzce spolupracovat, ačkoli tomu tak v praxi často není. Sociální pedagog a sociální pracovník je v mnoha evropských zemích (například v Německu, Polsku, Norsku, Dánsku, Velké Británii, USA, Kanadě, ale i v Rusku a na Ukrajině) běžnou součástí školního prostředí, kde tito odborníci aktivně působí na školách. Sociální pedagogové a sociální pracovníci zastávají na školách pozice v **pedagogicko-psychologických poradnách**, které plní nenahraditelnou úlohu při řešení problémů spojených s vývojem osobnosti dítěte, poskytují informační metodiku, vyvíjí školicí a vzdělávací činnost dětí i odbornou činnost pro pedagogy (Hlad'o, 2012, s. 51). Dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, slouží poradenské služby k prevenci

a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží, prevenci různých forem rizikového chování a dalších problémů souvisejících se vzděláním a s motivací k překonávání problémových situací. Druhým typem školského poradenského zařízení jsou **speciálně pedagogická centra**, která poskytují pomoc žákům s určitým znevýhodněním. Rozšířenou sociální službou pro klienty je **odborné sociální poradenství**. Zaměřuje se na pomoc nejrozličnějším cílovým skupinám, jimiž jsou například senioři, oběti trestných činů a domácího násilí, v našem případě především rodiny a osoby se zdravotním postižením. Sociální poradenství je upraveno zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb. a činnost poraden je bezplatná. Velmi přínosnou pomocí pro dítě s PAS i jeho rodinu jsou **asistenční služby**. Rodiče mohou přenechat důležitý dohled nad dítětem a pomoc při běžných denních situacích, které autistické dítě vyžaduje, na starost kvalifikovanému odborníkovi (Pátá, 2007, s. 33). Rozšířenou oblastí, ve které sociální pedagogové aktivně působí, je **zájmové vzdělávání**. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání poskytují nejrozličnější nabídky činností a jsou plnohodnotnou součástí vzdělávací soustavy (Hájek, 2008, s. 142). Pravidelná zájmová činnost má u dětí s poruchami autistického spektra obdobnou důležitost jako u jiných dětí. Odborníci v sociálním zařízení pořádají **aktivizační a jiné programy**, které podněcují rozvíjení dovedností jedinců. Do systému sociální ochrany, která může být poskytnuta osobám, jež jsou závislé na pomoci jiné fyzické osoby, patří **poskytování sociálních dávek**, přesněji příspěvku na péči (Matoušek, 2007, s. 40).

Nepřímo mohou tito odborníci přispívat k šíření informovanosti široké veřejnosti za pomoci **osvětových činností**, k čemuž je však důležitá naprostá informovanost odborníků o dané problematice. V poslední době „*vzrůstá nabídka akreditovaných kurzů pro různé skupiny odborníků z řad pedagogů a pedagogických pracovníků, pracovníků v sociálních službách, lékařů a zdravotnického personálu aj. Díky iniciativě celé řady neziskových organizací, prezentujících svoji činnost převážně v oblasti sociální, postupně vzrůstá informovanost také mezi veřejností laickou.*“ (Naděje pro Autismus, 2018).

Střediska rané péče

„*Raná péče je terénní služba pro rodiny s dětmi s postižením nebo ohroženým vývojem; je orientována na celou rodinu, proto je většina služeb poskytována v domácím prostředí*“ (Opatřilová, 2006, s. 121). Pomoc poskytuje tým pracovníků, odborníků v různých oblastech, kteří pomáhají diagnostikovat a stimulovat jedince s omezením a poskytují podporu jeho rodině na všech úrovních. **Sociální pedagogové** jsou zde zprostředkovateli nejrozličnějších konzultací. Součástí týmu rané péče je **sociální pracovník**, který jako odborný

pracovník úzce spolupracuje s rodinou v jejím přirozeném prostředí a sleduje vztahy v rodině a ve školním a jiném kolektivu jedince. Dalším odborníkem, který je rodině přímo k dispozici, je **poradce rané péče**, který slouží jako koordinátor další podpory, tedy doprovází rodinu a nabízí další možnosti řešení.

Pedagogicko-psychologické poradny

Odborníci v pedagogicko-psychologických poradnách (PPP) poskytují dětem, jejich rodičům i učitelům odbornou pomoc. Jejich primárním cílem je podílet se na prevenci sociálně patologických jevů. Poskytují jedincům pomoc v oblasti výchovných, výukových a osobnostních problémů (Potměšilová a kol., 2013, s. 112). V rámci této preventivní činnosti se můžeme setkat s konkrétním profesním zaměřením odborníků, jejichž pozice zastupují sociální pedagogové. Jedná se o **výchovného poradce** (vyhledává žáky, kteří ve výchovně-vzdělávacím procesu potřebují pomoc) a **metodika prevence** (tvoří a realizuje preventivní program, který obsahuje zpravidla základní strategie prevence sociálně patologických jevů). Hlavní náplní PPP je diagnostika školní zralosti, snaha o zjišťování příčin poruch chování a učení, poskytování poradenských služeb žákům včetně kariérového poradenství a všeobecně poskytování pedagogicko-psychologické pomoci žákům (Mertin, Krejčová, 2013, s. 298).

Speciálně pedagogická centra

Dle novely vyhlášky č. 72/2005 Sb., §6, se uvádí, že speciálně pedagogické centrum (SPC) poskytuje poradenské služby zejména při výchově a vzdělávání žáků s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, vadami řeči, souběžným postižením více vadami nebo s autismem. Činnosti, kterými se mimo jiné tato centra zabývají, jsou kariérové poradenství pro žáky se zdravotním postižením (Hlad'o, 2012, s. 52). SPC pracují v úzké spolupráci s PPP.

Odborné sociální poradenství

Pomoc, kterou tyto poradny poskytují, spočívá především v posouzení problému klienta a poskytnutí rady, která instituce, kde a jakým způsobem může problém řešit. Sociální pedagogové, kteří v těchto poradnách pomoc poskytují, jsou proškolení odborníci, kteří se zaměřují speciálně na určitou cílovou skupinu, se kterou pracují. Osoby s poruchami autistického spektra a jejich rodiny mohou navštívit odbornou sociální poradnu pro osoby se zdravotním postižením, kde jim odborníci poskytnou pomoc zdarma. Zabezpečit bezplatné poradenství všem osobám ohroženým sociálním vyloučením stanovuje zákon o sociálních službách, který se řídí závazkem ČR v rámci Evropské sociální charty.

Odborné sociální poradenství může poskytnout pomoc rodinám s dítětem s poruchou autistického spektra od nejnižšího věku až po dospělost jedince se znevýhodněním. Ve školním nebo i dospělém věku mohou jedinci s poruchami autistického spektra zdarma využívat, stejně jako kterýkoliv jiný člověk, právo na poradenství při volbě povolání dle Evropské sociální charty, čl. 9. Tyto služby pomohou řešit problémy související s volbou povolání a odborným postupem s náležitým přihlédnutím k jejich osobním schopnostem a možnostem na trhu práce.

Asistenční služby

Při navštěvování běžné základní školy, což současný integrační trend dětem se specifickými vzdělávacími potřebami nabízí, je přítomnost asistenta významnou pomocí zejména pro učitele. Integraci chápeme jako dynamický postupně se vyvíjející jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití mezi jedinci s postižením a intaktní společností lidí na základě vzájemné tolerance a vyvážené adaptace během edukace (Jesenský, 1995, s. 15). Vítková (2004, s. 17) rozumí integraci jako snaze „*poskytnout v různých formách výchovu a vzdělání jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami v co možná nejméně restriktivním prostředí, které optimálně odpovídá jeho skutečným potřebám*“. Ve školách se však kvůli specifikům a závažnostem oblastí jednotlivých poruch můžeme setkávat převážně s jedinci s atypickým autismem a Aspergerovým syndromem, u kterých nejsou jednotlivé oblasti poškozeny v tak vysoké míře jako například u klasického dětského autismu (Bendová a Zíkl, 2011, s. 25). Jedincům s těmito poruchami lze snadněji vytvořit ono nejméně restriktivní prostředí i na běžných základních školách a za pomoci asistenčních služeb bude jejich začlenění do kolektivu spolužáků snazší.

Rozlišujeme dva typy asistenčních služeb. Ve školském prostředí u dětí jimi jsou **osobní asistent a asistent pedagoga**.

Osobní asistent může spolupracovat během výuky jak s učitelem, tak s asistentem pedagoga. Vyhláška č. 73/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, vysvětluje, že služby osobního asistenta při vzdělávání žáka jsou možností, a nikoliv povinností rodičů (MŠMT). Pomoc, kterou osobní asistent poskytuje je cílená přímo danému jedinci, kterého asistent také doprovází do školy a ze školy, také do zájmových kroužků a zpět domů.

Asistent pedagoga působí jako pomoc převážně při době vzdělávání. Školský zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 16 odst. 9 uvádí,

že se souhlasem krajského úřadu může být ve třídě či studijní skupině zřízena funkce asistenta pedagoga. Asistent pedagoga tedy poskytuje pomoc dle potřeby dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami či znevýhodněním daného školského zařízení. Náplň práce asistenta pedagoga stanovuje vedení školy a vychází z doporučení SPC (Vosmik a Bělohávková, 2010, s. 99).

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Od počátku 90. let se s ohledem na zvyšující se zájem o edukační využívání volného času také rozšířily možnosti k využívání středisek, které nabízejí řadu aktivit přispívajících k pozitivnímu růstu osobnosti. Z tohoto důvodu se souběžně se zkvalitňováním činnosti středisek vytvořil profesní profil **pedagoga volného času** (Jansa, 2015, s. 205). Se svým volným časem jedinec nakládá dle svých zájmů. Za volný čas člověka je považována doba mimo práci, uspokojování základních fyzických potřeb a péči o rodinu a domácnost (Průcha, Walterová a Mareš, 2009, s. 341). Střediska volného času poskytují uživatelům širokou škálu služeb mimoškolního vzdělávání, mezi něž patří nejrůznější exkurze, přednášky, příměstské tábory a táborové činnosti, zájmové kroužky, činnosti klubů a souborů, semináře, školení a mnoho dalších nabídek (Hájek, 2008, s. 142). Děti s PAS jsou přeborníky ve svém zájmu v určitém oboru. Pro nadané dítě je přínosné vyhledat vhodný kroužek, ve kterém by tento svůj přehled v daném oboru mohlo uplatnit. Proto je pravidelná zájmová činnost volnočasových pedagogů považována za užitečnou pomoc při vzdělávání dětí. Mimoškolní aktivity, především navštěvování zájmových kroužků, jsou příležitostí, při které jedinec s PAS rozvíjí sociální dovednosti, sdílí své zájmy a může zažívat úspěch (Čadilová a Žampachová, 2006, s. 20). Touto myšlenkou se také zabývá Fořtíková (2009, s. 34): „*Zájmová činnost v tomto směru tvoří základ pro realizaci talentu.*“

Aktivizační a jiné programy

Aktivizace slouží k rozvoji vnitřních předpokladů, jejichž cílem je podpořit účastníky k rozvinutí nebo zesílení činnosti nebo dané aktivity napomáhající k tělesné a duševní výkonnosti (Valenta, 2015, s. 14). Cílem aktivizačních a jiných programů je tedy především rozvoj schopností a dovedností jedince s PAS. Jedinec s autismem je zapojován do nácviku činností směřujících ke zlepšení jeho sociálních a praktických dovedností. Další činností programů je podpora rodiny ve snaze zvyšování jejich kompetencí při řešení obtížných situací souvisejících s výchovou dítěte s PAS (APLA, 2011).

Odborné stacionáře

Stacionáře patří mezi zpoplatněné služby, které se u osob s PAS zaměřují na činnosti přispívající k rozvoji sociálních dovedností, jemné motoriky a také procvičují sebeobsluhu a samostatnost jedinců. Jsou zaměřeny převážně na jedince, kteří nejsou schopni zvládat sami běžné denní úkony, jako například oblékání, samostatné stravování a jiné základní činnosti (Potměšilová a kol., 2013, s. 90). Stacionáře mohou být denní i týdenní. Jedinci zde procvičují své dovednosti a velká část času je věnována i relaxaci a společné komunikaci. Prostory stacionářů jsou rozděleny do jednotlivých místností, ve kterých se odehrávají různé činnosti a klient si tak může sám vybrat, jakou činnost chce zrovna vykonávat. V případě potřeby je k činnosti patřičně motivován.

Střediska rané péče

Pracovníci rané péče přispívají k eliminaci rizika sociálního vyloučení u dětí, kterým byla PAS diagnostikována v raném věku (Potměšilová a kol., 2013, s. 99).

Průběh této služby je následující:

- Rodina kontaktuje ranou péči
- Proběhne osobní schůzka poradce rané péče se zákonným zástupcem dítěte
- Zákonný zástupce dítěte vyplní a podá písemnou žádost o ranou péči
- Proběhne přijetí a průběh rané péče

Tato služba může být ukončena na žádost rodičů dítěte s PAS nebo službou rané péče, jestliže dojde ke zlepšení nebo změně závažnosti poruchy (APLA, 2011).

Komunitní centra a pomoc komunity s obdobnými zkušenostmi

Komunitní centra jsou veřejná víceúčelová zařízení, kde se setkávají členové se společnými obtížemi (PAS). Cílem zlepšení sociální situace jednotlivců pomocí sociálních, vzdělávacích, kulturních a rekreačních aktivit. Pro dosažení těchto cílů je v zařízení poskytována kombinace komunitních a veřejných služeb a alespoň základní sociální poradenství. Sociální služba v ambulantní a terénní formě se zaměřuje na řešení nepříznivé sociální situace a sociální začleňování (MAS Rakovnicko, 2014).

Komunita s jedinci s PAS se také zapojuje do nejrůznějších kampaní. Novodobě nejrozšířenější celorepublikovou kampaní je „Česko svítí modře“, která vznikla v roce 2014.

Její cílem je zvýšit povědomí veřejnosti o autismu (Naděje pro autismus, 2018). Mimo jiné komunity provozují nejrůznější činnosti klubů a organizací.

Poskytování příspěvku na péči

Tato dávka se poskytuje osobám závislým na péči jiné fyzické osoby, která poskytuje potřebnou pomoc. Závislost na pomoci se stanovuje ve čtyřech stupních, jimiž jsou: lehká závislost; středně těžká závislost; těžká závislost; úplná závislost. Míra závislosti se určuje podle schopnosti péče o vlastní osobu a soběstačnosti jedince. Správním orgánem, který o tomto příspěvku rozhoduje, je obec s rozšířenou působností prostřednictvím sociálních pracovníků, kteří provádí terénní šetření (Matoušek, 2007, s. 40–41). Sociální pracovníci na jiných pozicích dávky vyplácí.

2.3 Specifika práce s osobami s poruchami autistického spektra

Jak zmiňuje Opatřilová (2006, str. 7), „*na výchovně vzdělávacím procesu se podílí rodina, škola a celá společnost. Efektivnost výchovy a vzdělávání je tedy podmíněna součinností všech tří činitelů, a pokud jeden z nich selže, selhává i edukace.*“ Při práci s jedinci s poruchami autistického spektra je velmi důležitá snaha působit na všechny tyto faktory stejným dílem, protože jeden bez druhého se vzájemně neobejde. Jestliže nebude rodina tohoto jedince dostatečně obeznámena o jeho poruše, nebudou vědět, jakým způsobem s ním mají jednat, a tedy nebude možná snaha o jeho pozitivní vývoj. Pokud dále nebude nikdo spolupracovat s učiteli ve škole, nevysvětlí se jim speciální potřeby autistického žáka a jak k nim má učitel přistupovat, vznikne vzájemné nepochopení mezi těmito stranami. V České republice žije podle odhadů 250 000 osob s PAS (Naděje pro Autismus, 2018). Protože osob s poruchami autistického spektra mezi námi ve společnosti přibývá, měl by mít každý člověk alespoň stručný a všeobecný přehled o příznacích, které s sebou tato porucha přináší. To především proto, aby lépe pochopili rozdílné uvažování těchto jedinců, kteří si za běžné situace pouze stěžují porozumí s ostatními „zdravými“ lidmi ve svém okolí.

Důležitým cílem odborníků je především také seznámat širokou veřejnost s touto problematikou. Poruchy autistického spektra mohou být mylně zaměňovány za projev nevychovanosti a důvodem může být také to, že veřejnost není o projevech PAS dostatečně obeznámena (Vaculíková, Rozhlas CZ, 2015).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Cílem práce je zjistit míru hodnocení užitečnosti pracovních pozic, které mohou zastávat sociální pedagogové. Zda jsou kterékoliv z těchto pomoci ze strany působnosti sociálního pedagoga užitečné, se odvíjí od míry využívání služeb, které tyto odborníci poskytují. Na tuto myšlenku navazuje otázka, zda rodiny aktivně využívají pomoc odborníků prostřednictvím nejrůznějších výchovně vzdělávacích, poradenských a jiných sociálních služeb.

Protože jedinci s PAS jsou součástí společnosti, je dalším cílem vyplývajícím z této problematiky zjistit obeznámenost široké veřejnosti, která člena s touto poruchou v rodině nemá, především se základními informacemi o poruchách autistického spektra. Tato obeznámenost by měla spočívat ve zvládnutí přibližné charakteristiky PAS, povědomí o slabých stránkách jedinců (především triády problémových oblastí) a jejich silných stránkách.

Výše uvedená kritéria byla ve výzkumu vybrána z důvodu, že obeznámenost se slabými stránkami jedinců s touto poruchou může přispět k porozumění projevům jejich chování a zároveň znalost jejich silných stránek může značně pomoci při postupném začleňování osob s PAS do běžných denních činností. Zabývat se danou problematikou můžeme považovat za důležité, protože (dle teoretických poznatků) jedinců s PAS ve společnosti přibývá. Můžeme tedy předpokládat, že postupem času se s touto minoritou budeme setkávat takřka denně. Práce sociálního pedagoga může mimo poskytování nejrůznější pomoci rodinám přispívat k obeznamování široké veřejnosti, čímž také vypomáhá s aktivním zapojováním jedinců s PAS do běžných denních činností.

3.1 Určení výzkumného vzorku a charakteristika výzkumného souboru

Základní výzkumný soubor tvořily osoby pečující o jedince s PAS a širší veřejnost. Dále byly přesněji stanoveny výběrové soubory výzkumu. První výběrový soubor tvořili rodiče (nebo blízcí příbuzní) dětí s PAS. Druhým výběrovým souborem byla širší veřejnost. Širší veřejností (vzhledem k výzkumnému problému) bychom obecně definovali ty respondenty, kteří jedince s PAS v rodině nemají.

Výběr respondentů byl proveden metodou sněhové koule, kdy byli respondenti požádáni, aby odkaz dotazníku veřejně sdíleli nebo zaslali dál za pomoci sociálních médií. Metodou sněhové koule se rozumí činnost vlastní iniciativy dotazovaného, který doporučuje další

možné účastníky výzkumu. Těto metody je využito z důvodu snadnějšího přístupu k dotazovaným (Holá, 2013, s. 126).

Všichni dotazovaní byli v úvodu dotazníku stručně seznámeni s problematikou, také jim byly sděleny základní informace o účelu výzkumu. Respondenti byli ujisti, že je zcela zachována jejich anonymita a na závěr úvodního textu bylo zdvořile poděkováno za jejich čas. To vše za účelem navázání kladného kontaktu s respondentem.

3.1.1 První výzkumný soubor

Za první výzkumný soubor byli zvoleni respondenti, kteří mají jedince s PAS za člena rodiny (rodiče a blízcí příbuzní). Dotazník byl umístěn na nejrůznějších sociálních sítí věnujících se poruchám autistického spektra a dále byli respondenti vyhledávání pomocí výše uvedené metody.

3.1.2 Druhý výzkumný soubor

Druhým výzkumným souborem je širší veřejnost, která nemá jedince s PAS v rodině. U širší veřejnosti se předpokládá, že jejich znalosti o těchto poruchách nebudou na takové úrovni, jako znalosti členů rodin s jedincem s PAS. Vyhledávání respondentů probíhalo také za pomoci již uvedené metody.

3.2 Určení výzkumné metody a techniky

K zajištění dat pro výzkum byla zvolena kvantitativní metoda formou dotazníku. Kvalitativní výzkum je časově náročný, je s respondenty náročnější osobně navázat kontakt a také mohou cítit při osobním kontaktu ostych (Seidman, 2013, s. 12).

Použitou technikou kvantitativní formy sběru dat byl zvolen dotazník, který byl zcela dobrovolný a pro jednotlivé výzkumné soubory společný, v online verzi v elektronické formě. Odpovědi výzkumných souborů z jednoho dotazníku byly poté roztřízeny za pomoci tabulek v aplikaci Microsoft Office Excel.

Dle doporučení Chrásky (2016, s. 26) byl modelový dotazník nejdříve zkušebně zaslán 10 lidem. Na základě tohoto testu bylo při odpovědi „ne“, „nejsem si jist“, na otázku:

„Setkali jste se někdy s osobou s PAS?“ změněno vynechání sekce 3, která se zabývá mírou kontaktu s lidmi s PAS. Pro respondenty, kteří si nejsou jisti, zda se s osobami s PAS setkali, nebo pro ty, kteří se s nimi neseťkali, je míra kontaktu naprosto zbytečná otázka, protože předvídatelná odpověď zní „neseťkal“ nebo „nevím“.

Po opravě nedostatku zjištěného při zaslání zkušebními vzorkům ve fázi předvýzkumu byl odkaz na dotazník umístěn na sociálních sítích.

Následně po stanovení výzkumných otázek, zkoumaných jevů a stanovených hypotéz byly výsledky dotazníku rozklíčovány za pomoci nejrůznějších metod. Četně bylo využíváno procentuální srovnávání, ale také bodové hodnocení odpovědí. Použity byly také statistické výpočty chí-kvadrát a korelační analýza.

3.3 Stanovení výzkumných otázek, zkoumaných jevů a hypotéz

Hlavním cílem výzkumu je zjistit míru hodnocení pomocí nejrůznějších středisek a jednotlivých pracovních pozic, které mohou zastávat sociální pedagogové, a míru jejich využívání rodinami s dětmi s PAS. Dalším cílem je zjistit obeznámenost širší veřejnosti s poruchami autistického spektra. Mimo hlavní cíle práce z výzkumu vyplynuly také další zajímavé informace.

K těmto cílům byly stanoveny výzkumné otázky (VO) a poté určeny zkoumané jevy a hypotézy (H). U zkoumaných jevů bez stanovených hypotéz probíhalo zjišťování, které nemá statistický základ, kdežto ty zkoumané jevy, kterým byla stanovena nulová a alternativní hypotéza, byly následně statisticky vyhodnocovány.

Hlavní výzkumné otázky, zkoumané jevy a hypotézy:

VO 1:

Jakou míru pomoci připisují rodiny s jedincem s PAS pozicím, které může zastávat sociální pedagog?

Zkoumaný jev 1:

Činnost pracovních pozic, které může zastávat sociální pedagog je pro rodiny s jedincem s PAS z hlediska poskytování pomoci cennější než některé jiné pracovní pozice, které jsou s jedincem s PAS v přímém kontaktu za účelem poskytnutí určité pomoci.

Zkoumaný jev 2:

Míra četnosti rodin využívajících pomoci je rozdílná od četnosti rodin, které pomoci nevyužívají.

$1H_0$: Četnosti rodin využívajících pomoci, které může zastávat na rozdílných pozicích sociální pedagog, jsou stejné jako četnosti rodin, které pomoc nevyužívají.

$1H_A$: Četnosti rodin využívajících pomoci, které může zastávat na rozdílných pozicích sociální pedagog, jsou vyšší než četnosti rodin, které pomoc nevyužívají.

VO 2:

Jaká je míra obeznámenosti širší veřejnosti s poruchami autistického spektra s obecným náhledem, co tato porucha obnáší?

Zkoumaný jev 3:

Širší veřejnost je schopna obecně definovat PAS a převážně dokáže určit silné a slabé stránky těchto jedinců.

$2H_0$: Mezi názorem respondentů na vlastní obeznámenost o PAS a jejich skutečnou obeznámeností existuje lineární vztah.

$2H_A$: Skutečná obeznámenost respondentů o PAS je odlišná od jejich názoru o vlastních vědomostech k dané problematice.

VO 3:

Jaký vliv má dosažené vzdělání na to, jakou formou se lidé dozvědí o poruchách autistického spektra?

Zkoumaný jev 4:

Lidé s různým stupněm dosaženého vzdělání přijímají odlišně informace o PAS, a to převážně aktivní nebo pasivní formou.

3H₀: Dosažené vzdělání nemá vliv na to, jakou formou se lidé dozvědí o poruchách autistického spektra.

3H_A: Lidé s vysokoškolským vzděláním se dozvídají o PAS častěji aktivní formou než lidé s nižším vzděláním, kteří přijímají informace o PAS převážně pasivně.

Další výzkumné otázky a zkoumané jevy:*VO 4:*

V jaké míře znepokojují projevy chování jedinců s PAS sociální okolí?

Zkoumaný jev 5:

Sociální okolí reaguje na projevy chování jedinců s PAS spíše negativně.

VO 5:

Jaká je pravděpodobnost, že by projevy chování jedinců s PAS mohly být mylně zaměněny za nevychovanost a byli by lidé schopni tyto rozdíly rozpoznat?

Zkoumaný jev 6:

Projevy chování jedinců s PAS jsou zaměňovány za nevychovanost.

Zkoumaný jev 7:

Společnost neví nebo není schopna rozeznat nevychovanost od projevů chování PAS.

4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V dotazníku bylo zvoleno celkem sedmnáct položek rozdělených do sedmi sekcí. První tři položky jsou pouze informativní, jedná se o pohlaví, věk a dosažené vzdělání respondentů. Poslední položka v první sekci (čtvrtá otázka), odpovídá na zásadní dotaz, který se týká jednoho z cílů výzkumu. Zjišťuje, zda respondenti vědí, co jsou poruchy autistického spektra. Když respondent odpoví, že jednoznačně neví, co PAS jsou, není nutné, aby pokračoval, tedy rovnou odesílá dotazník.

Druhá sekce obsahuje jednu položku, která zjišťuje, zda se respondenti s jedinci s PAS setkali. Jestliže respondent odpoví „ano“ pokračuje na třetí sekci. Pokud se s jedinci s PAS nesešel, nebo si není jist, zda se s nimi setkal, přeskakuje třetí sekci, která se zabývá mírou kontaktu.

Třetí sekce obsahuje celkem dvě dotazníkové položky, kterými respondent odpoví, jak často je v kontaktu s lidmi s PAS a v jakém prostředí se s nimi setkává.

Čtvrtá sekce obsahuje jednu položku, která je pro všechny, kteří ve čtvrté položce (zda vědí, co jsou to PAS) neukončili dotazník. Tato osmá položka dotazníku se dotazuje, jak se respondent o PAS dozvěděl.

Pátá sekce obsahuje také jednu položku. Respondent v jedné větě vlastními slovy charakterizuje poruchy autistického spektra. Jedná se o dobrovolnou položku, kterou respondent v případě, že nedokáže odpovědět, může přeskočit. Patří ale mezi klíčové položky k zodpovězení jedné z výzkumných otázek.

Šestá sekce se hlouběji zabývá obeznámeností o poruchách autistického spektra. Desátá položka obsahuje jednotlivé typy PAS, kde respondent vybere všechny ty, se kterými se setkal. Pokud o PAS slyšel všeobecně a neumí rozlišit jednotlivé poruchy, je zde možnost „neumím posoudit“. Jedenáctá položka dotazníku je také klíčová pro zodpovězení jedné z výzkumných otázek práce. Respondenti zde stanovují silné a slabé stránky jedinců s PAS.

Dále bude výzkum (za pomoci další položky) zjišťovat, v jaké míře projevy chování jedinců s PAS znepokojují sociální okolí, a zda tyto projevy chování mohou být veřejností zaměněny za projev nevychovanosti. K rozšíření této myšlenky navazuje dotaz, zda by byli sami schopni rozlišit, jestli se jedná pouze o nevychované dítě nebo jedince s PAS. V poslední položce dotazníku této sekce respondent odpoví, má-li v rodině člena s PAS. Respondenti, kteří jedince s PAS v rodině nemají, odesílají dotazník.

Sedmá sekce obsahuje poslední dvě položky, které jsou ústřední pro hlavní cíl výzkumu. Tyto položky se týkají pouze respondentů, kteří mají jedince s PAS jako člena rodiny. Šestnáctou položkou respondent určuje, jak velkou pomocí jsou následující pracovní pozice nebo střediska. Poslední položka dotazníku, se zabývá využíváním jednotlivých druhů pomoci. Respondenti tak určují míru využívání těchto středisek nebo pracovních pozic.

5 ANALÝZA VÝSLEDKU VÝZKUMU

V teoretické části je shrnuta problematika poruch autistického spektra se zaměřením na všeobecné zvláštnosti jedinců s těmito poruchami, dále možnosti práce sociálních pedagogů na nejružnějších pracovních pozicích v rámci uplatnění při práci s osobami s PAS.

Nejdříve je třeba nastínit profil respondentů. Celkový počet respondentů dosáhl 138 jedinců, z čehož bylo 27 respondentů s jedincem s PAS v rodině a 111 respondentů člena rodiny s PAS nemá.

5.1 Cíl 1

Hlavním cílem práce je zjistit míru hodnocení pomoci pracovních pozic, které mohou zastávat sociální pedagogové, a míru jejich využívání rodinami s dětmi s PAS. Výzkumnou otázkou, která byla při stanovení cíle položena, bylo: Jakou míru pomoci připisují rodiny s jedincem s PAS pozicím, které může zastávat sociální pedagog?

Zkoumaný jev 1: Činnost pracovních pozic, které může zastávat sociální pedagog je pro rodiny s jedincem s PAS z hlediska poskytování pomoci cennější než některé jiné pracovní pozice, které jsou s jedincem s PAS v přímém kontaktu za účelem poskytnutí určité pomoci.

Zkoumaný jev 2: Míra četnosti rodin využívajících pomoci je rozdílná od četnosti rodin, které pomoci nevyužívají.

Ke zkoumanému jevu byla stanovena nulová a alternativní hypotéza.

$1H_0$: Četnosti rodin využívajících pomoci, které může zastávat na rozdílných pozicích sociální pedagog, jsou stejné jako četnosti rodin, které pomoc nevyužívají.

$1H_A$: Četnosti rodin využívajících pomoci, které může zastávat na rozdílných pozicích sociální pedagog, jsou vyšší než četnosti rodin, které pomoc nevyužívají.

Následně byly k rozklíčování této myšlenky analyzovány poslední dvě položky dotazníku. Položky dotazníku byly mířené na respondenty, kteří mají jedince s PAS jako člena rodiny (27 účastníků dotazníkového průzkumu).

5.1.1 Statistický výpočet H1

O přijetí nebo odmítnutí uvedených hypotéz rozhodneme na základě statistického testování za pomoci výpočtu testového kritéria chí-kvadrát na hladině významnosti 0,05.

Nejdříve vypočítáme očekávané (teoretické) četnosti pro každé pole tabulky, aby odpovídaly platnosti nulové hypotézy. Při výpočtu bylo postupováno dle uvedeného příkladu Chráska (2016, s. 70-71).

P = počet respondentů

O = součin marginálních četností děleno celková četnost

Zda můžeme přijmout kritický obor hodnot, který svědčí ve prospěch alternativní hypotézy, nebo obor přijetí nulové hypotézy, zjistíme pomocí výpočtu hodnoty testového kritéria

chí-kvadrát $x^2 = \text{součet všech hodnot } (P - O)^2 / O$.

Dalším postupem je výpočet stupňů volnosti tabulky $f = (r - 1) * (s - 1)$, u čehož r = počet řádků, s = počet sloupců (P), tedy $f = (8 - 1) * (2 - 1)$.

Možnosti pomoci	Využívá (P)	O	(P-O) ² /O	Nevyužívá (P)	O	(P-O) ² /O	Σ P
Asistenční služby	20	16,375	0,8	7	10,625	1,24	27
Komunitní centra a komunita	20	16,375	0,8	7	10,625	1,24	27
Odborné stacionáře	3	16,375	10,92	24	10,625	16,84	27
Ped.-psychologické poradny	15	16,375	0,12	12	10,625	0,18	27
Speciálně pedagogická centra	22	16,375	1,93	5	10,625	2,98	27
Středisko rané péče	19	16,375	0,42	8	10,625	0,65	27
Úřady - poskyt. příspěvků	19	16,375	0,42	8	10,625	0,65	27
Zájmové kroužky	13	16,375	0,7	14	10,625	1,07	27
Σ	Σ 131		Σ 16,11	Σ 85		Σ 24,85	Σ 216

f =	7
$x^2 =$	40,96

Tabulka 1: Statistické testování hypotézy H1

Jak je z výsledku výše uvedené tabulky patrné, vypočítaná hodnota $x^2_{0,05}$ (7) výrazně překročila kritickou hodnotu 14,067 testového kritéria (Chráska, 2016, s. 234). To znamená,

že můžeme odmítnout nulovou hypotézu, která stanovovala, že četnosti rodin využívajících pomoci jsou stejné jako četnosti těch rodin, které pomoci nevyužívají. Z výsledků je patrné, že množství rodin využívajících pomoci, které může zastávat na rozdílných pozicích sociální pedagog, jsou vyšší než četnosti rodin, které pomoc nevyužívají.

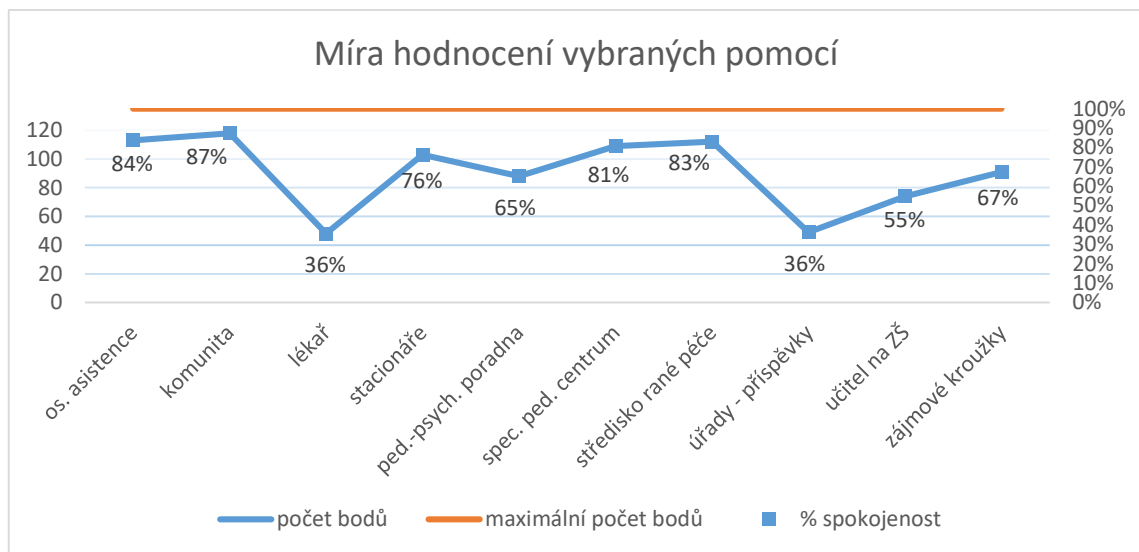
Pomocí první z těchto položek respondenti hodnotili (na stupnici od 0 do 5) názor na míru odborné pomoci ze strany pracovních pozic nebo středisek jedincům s PAS a jejich rodinám, přičemž 0 znamenala žádnou pomoc a 5 značila velkou pomoc. Na tento dotaz odpovídali pouze respondenti, kteří mají člena rodiny s PAS, z toho důvodu, že se jejich názor na jednotlivé druhy pomoci může s vysokou pravděpodobností zakládat na osobní zkušenosti. Do této položky dotazníku byly vybrány pozice, které může zastávat sociální pedagog při svém všeobecném vzdělání, na základě získaných kompetencí dle Bakošové (2008), kterým se věnovala teoretická část práce v kapitole „oblasti uplatnění sociálních pedagogů“. Vybraným pozicím byla věnována pozornost v teoretické části práce v kapitole „Působnost sociálního pedagoga v rámci edukace osob s PAS a hmotné nebo poradenské pomoci rodinám“. V dotazníku byla navíc uvedena i jiná pomoc (komunita s obdobnými zkušenostmi) a pracovní pozice, které jsou v častém kontaktu s jedincem s PAS (učitel na základní škole, lékař), aby bylo možné vzájemně porovnat jednotlivé pomoci.

Možnosti pomoci	počet bodů	0 b.	1 b.	2 b.	3 b.	4 b.	5 b.
Komunitní centra a komunita s obdobnými problémy	118	1	0	0	4	4	18
Asistent pedagoga / osobní asistent	113	0	0	3	2	9	13
Pracovník ve středisku rané péče	112	0	1	1	5	6	14
Pracovník ve speciálně pedagogickém centru	109	1	0	2	4	7	13
Odborný pracovník ve stacionáři	103	0	2	2	6	6	11
Volnočasový pedagog v zájmovém kroužku	91	1	1	6	5	7	7
Pracovník v pedagogicko-psychologické poradně	88	2	2	4	5	7	7
Učitel na základní škole	74	1	6	4	8	4	4
Sociální prac. na úradech za účelem poskytování příspěvků	49	7	7	4	4	3	2
Lékař	48	5	10	3	6	1	2

Tabulka 2: Bodová míra hodnocení uvedených možností pomoci

Jak můžeme z analýzy výsledků položky vidět, nejlépe si vedla pomoc od komunitních center a komunity s obdobnými problémy. Celkem 18 respondentů zaznačilo tuto pomoc maximálním ohodnocením 5. Celkem 66,7 % respondentů tedy považuje toto východisko za velkou pomoc. Druhý nejvyšší počet bodů získala pomoc asistenta pedagoga (113 bodů). Pouze o jeden bod méně (112 bodů) byl respondenty ohodnocen pracovník ve středisku rané péče. Jako významné se jeví, že v dotazníku zaznamenalo 14 respondentů pracovníka rané péče maximálním hodnocením 5 (velká pomoc). Asistenta pedagoga maximální mírou pomoci ohodnotilo 13 respondentů z dotazovaných 27, což je o jednoho respondenta méně než u pozice pracovníka ve středisku rané péče. Stejný počet respondentů jako u asistenta pedagoga ohodnotil nejvyšší mírou pomoci pracovníka ve speciálně pedagogickém centru. Tato možnost pomoci získala celkem 109 bodů. Poslední pomocí jedincům s PAS a rodinám, která se díky svému celkovému ohodnocení dostala do první poloviny mezi nejlépe nahlížená východiska, je odborník, pracující ve stacionáři.

Ke srovnání pozic zastoupených sociálními pedagogy byl do výzkumného šetření přidán také učitel na základní škole, který je s dětmi v přímém kontaktu každý den, a lékař, který může za pomoci svých kompetencí (předepsání psychofarmak) například dočasně zmírňovat nežádoucí projevy chování. Názor rodičů, který se z uvedených pomoci jeví na míru pomoci lékaře nejnižší, se může zdát jako zajímavý fakt především z důvodu, který zmiňuje docent Hrdlička (viz kap. 2), který říká, že rodiče mohou považovat léčbu za škodlivou. Tyto pozice navíc získaly, spolu se sociálním pracovníkem na úřadě za účelem poskytování příspěvků, nejnižší počet bodů. To znamená, že podle názoru respondentů poskytují jedincům s PAS nejmenší pomoc. U sociálního pracovníka na úřadě 25,9 % respondentů zaznačilo, že neposkytují žádnou pomoc.

Obrázek 3: Míra hodnocení vybraných pomoci

Množství celkového počtu získaných bodů jednotlivých pomoci bylo porovnáno s maximálním množstvím bodů, které mohly tyto pomoci získat. Celkem mohla každá pomoc dosáhnout 135 bodů. Jako cennější pomoc se rodinám s jedincem s PAS jeví komunita s obdobnými problémy.

Ze zastoupení pozic, které může zastávat sociální pedagog, připisují rodiny největší možnou míru pomoci osobní asistenci (osobní asistent, asistent pedagoga). Zcela nejvyšší počet bodů získala komunitní centra, která mohou obsahovat také pozice s řad sociálních pedagogů, avšak při stanovení této možnosti byla ke komunitním centrům připsána pomoc komunity s obdobnými problémy, kde sociální pedagog ani jiný odborník nemusí vůbec vystupovat. Ostatní pomoci, v jejichž zastoupení mohou stát odborníci se vzděláním sociální pedagogiky, si se svým hodnocením také vedou dobře. Nejmenší možná míra pomoci z řad sociálních pedagogů (sociálních pracovníků) je připisována úřadům za účelem poskytování příspěvků.

Druhou otázkou, na kterou bylo k zodpovězení cíle zaměřeno, bylo, které druhy pomoci respondenti sami využívají. Možnosti, kterými u jednotlivých nabízených východisek respondenti mohli odpovídat, byly: vůbec nevyžívám a nebudu; doposud jsem nevyužil, ale mám to v plánu; již jsem pomoc občasně využil; pomoc pravidelně využívám (alespoň jednou měsíčně); pomoc využívám denně. K hodnocení byly využity ty možnosti pomoci, na které byli respondenti dotazováni předešlou otázkou při zjištění názoru na míru pomoci

jednotlivých pracovních pozic. Základní škola a lékař byli z dotazníkového šetření této otázky odebráni. Odpovědí na tyto dva druhy pomoci není připsována u této otázky důležitost z důvodu, že povinná docházka základní školy spadá na všechny děti bez ohledu na diagnózu a například obvodního lékaře je také nutné navštěvovat ze stejných důvodů jako ostatní rodiny (s dětmi bez PAS).

Možnosti pomoci	Nevyužil vůbec, nemá v plánu	Nevyužil, ale má v plánu	Využívá alespoň jednou ročně	Využívá alespoň jednou měsíčně	Využívá denně
Asistenční služby	1	6	5	5	10
Komunitní centra a komunita	4	3	10	8	2
Odborné stacionáře	16	8	2	1	0
Ped.-psychologické poradny	8	4	10	3	2
Speciálně pedagogická centra	1	4	11	9	2
Středisko rané péče	5	3	8	9	2
Úřady - poskyt. příspěvků	6	2	12	5	2
Zájmové kroužky	2	12	7	6	0

Tabulka 3: Míra využívání uvedených možností pomoci

Asistenční služby

Nejvíce jsou využívány asistenční služby, 37 % respondentů denně využívá služby asistenta pedagoga nebo osobního asistenta. Dalších 18,5 % rodin využívá asistenční služby alespoň jednou měsíčně a stejné procento alespoň jednou ročně. Dalších 22,2 % respondentů zatím asistenční služby nevyužilo, ale má to v plánu, a pouhé 3,7 % (1 respondent) asistenční služby nikdy nevyužilo a nemá v plánu je využívat.

Komunita s obdobnými problémy

Při zjišťování míry pomoci v předchozí otázce byla komunita se 118 body nejvýše ohodnocena, nyní při zjišťování frekvence využívání těchto pomoci značí výsledky, že denně pomoc ze strany ostatních rodin s jedincem s PAS využívá pouhých 7,4 % respondentů a 14,8 % rodin tuto pomoc nevyužívá vůbec a využívat nemá v plánu.

Odborné stacionáře

Denní ani týdenní stacionáře nevyužívá 88,9 % respondentů vůbec, ale 29,6 % z nich chce zkusit odborný stacionář využít. Každopádně nikdo z respondentů odborné stacionáře nevyužívá denně, čili jde o pomoc příležitostnou, kterou využívá 7,4 % rodin alespoň jednou ročně a 3,7 % alespoň jednou měsíčně. Každopádně při dotazu na míru pomoci získaly odborné stacionáře celkem 103 bodů, z čehož 40,7 % respondentů zaznačilo míru pomoci

stacionářů maximálním hodnocením a nikdo z dotazovaných respondentů nezaznačil u odborných stacionářů hodnocení 0 – „žádná pomoc“.

Pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra

Tato dvě zpravidla poradenská zařízení při míře využívání alespoň jednou ročně dosáhla podobného výsledku respondentů. Alespoň jednou ročně využívá pedagogicko-psychologickou poradnu 37 % rodin s jedincem s PAS a speciálně pedagogické centrum využívá o 3,7 % více respondentů než pedagogicko-psychologickou poradnu. Naopak vůbec nevyužívá a využívat nemá v plánu začít služby pedagogicko-psychologické poradny celých 29,6 % respondentů, kdežto speciálně pedagogická centra pouhých 3,7 %. U speciálně pedagogického centra je frekvence využívání pomoci častější než u pedagogicko-psychologické poradny, protože i když denně využívá obě dvě střediska stejný počet respondentů (7,4 % ze všech dotazovaných), při využívání alespoň jednou měsíčně navštěvuje speciálně pedagogické centrum 33,3 % rodin, kdežto pedagogicko-psychologickou poradnu pouze 11,1 %.

Středisko rané péče

Středisko rané péče zaznačilo 18,5 % respondentů jako pomoc, kterou nevyužívají a nebudou využívat, dalších 11,1 % nevyužívá, ale má v plánu využívat. Respondentů, kteří již využili a pravidelně využívají středisko rané péče, je 70,4 % ze všech dotazovaných. Z nich využívá středisko rané péče 29,6 % respondentů alespoň jednou ročně, 33,3 % alespoň jednou měsíčně a 7,4 % toto východisko využívá denně.

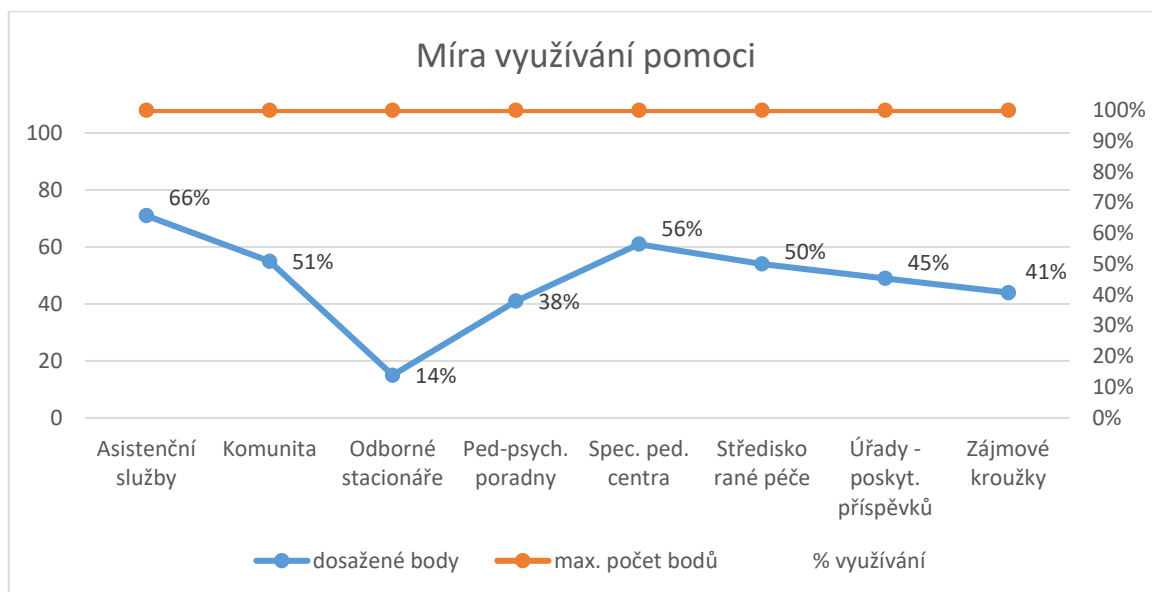
Úřady - poskytování příspěvků

Nejvíce respondentů využívá tuto hmotnou pomoc ve frekvenci alespoň jednou ročně (44,4 %), alespoň jednou měsíčně navštíví sociální pracovníky na úřadech 18,5 % rodin s dítětem s PAS a denně zaznačilo využívání příspěvků 7,4 % dotazovaných. Celkem 29,6 % rodin nevyužívá hmotnou pomoc vůbec a z nich 22,2 % ani nemá v plánu příspěvek pobírat.

Zájmové kroužky

Do zájmových kroužků neposílá své děti s PAS celkem 51,9 % dotazovaných respondentů, ale 44,4 % z nich nad touto možností přemýšlí. Alespoň jednou ročně využívá zájmový kroužek (nebo spíše příměstský tábor při této míře využívání) celkem 26 % rodin. Alespoň

jednou měsíčně (což může značit týdenní docházku do zájmových kroužků) posílá své děti s PAS do střediska volného času celkem 22,2 % rodin.

Obrázek 4: Graf značící míru využívání pomoci

Přestože byla pomoc komunitních center a komunity respondenty označena za nejcennější, tuto pomoc rodiny nevyužívají tak často jako asistenční služby a speciálně pedagogická centra.

5.2 Cíl 2

Dalším cílem práce bylo zjistit obeznámenost širší veřejnosti s poruchami autistického spektra. Výzkumná otázka k němu zní: Jaká je míra obeznámenosti širší veřejnosti s poruchami autistického spektra s obecným náhledem, co tato porucha obnáší?

Širší veřejností rozumíme z dotazovaných 138 respondentů těch 111, kteří jedince s PAS v rodině nemají. U respondentů, kteří tohoto jedince ve své rodině mají, je předpoklad, že o PAS a o tom, jakým omezením tato porucha jedince postihuje, mají přehled ve více než dostatečné míře.

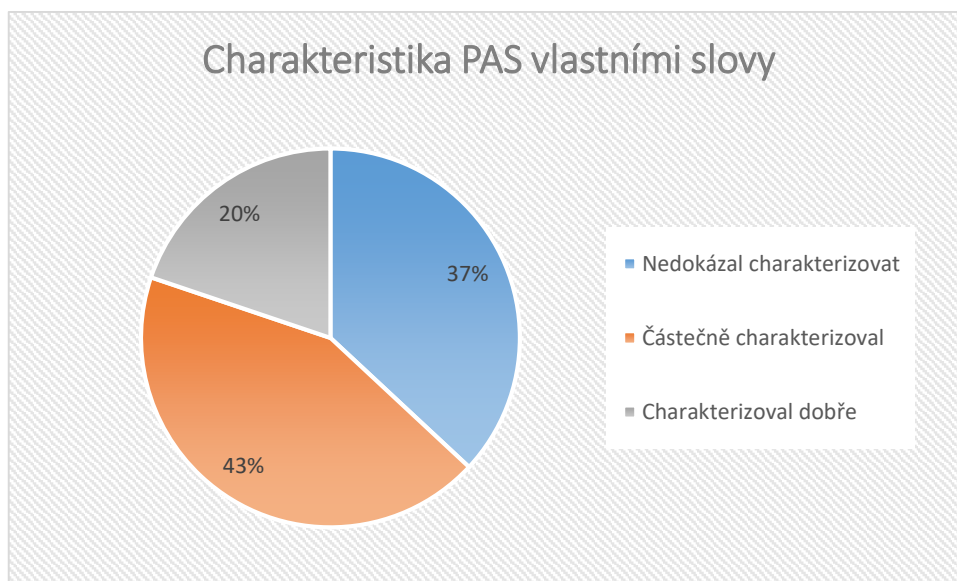
Zkoumaný jev 3: Širší veřejnost je schopna obecně definovat PAS a převážně dokáže určit silné a slabé stránky těchto jedinců.

V návaznosti na tento zkoumaný jev byla následně stanovena nulová a alternativní hypotéza:

$2H_0$: Mezi názorem respondentů na vlastní obeznámenost o PAS a jejich skutečnou obeznámeností existuje lineární vztah.

$2H_A$: Skutečná obeznámenost respondentů o PAS je odlišná od jejich názoru o vlastních vědomostech k dané problematice.

K zodpovězení výzkumné otázky byly důležité dvě položky dotazníku. První položka s číslem 9 zní: „Jak byste v jedné větě charakterizovali poruchy autistického spektra?“ Tato položka byla dobrovolná a odpovědím bylo udělováno hodnocení 0–2 body, při čemž 0 bodů bylo vynechání položky (bez odpovědi) nebo špatná odpověď, která s poruchami autistického spektra nemá sebemenší spojitost; 1 bod získaly ty odpovědi, které nejsou zcela špatně, ale necharakterizují přesněji PAS (např. „mají svůj svět“, „vývojová porucha mozku“, ...); 2 body získaly ty odpovědi, které charakterizují PAS alespoň základně (např. v odpovědi je zahrnuta některá oblast triády), a tedy je z odpovědi zřetelné, že má respondent základní povědomí o problematice.

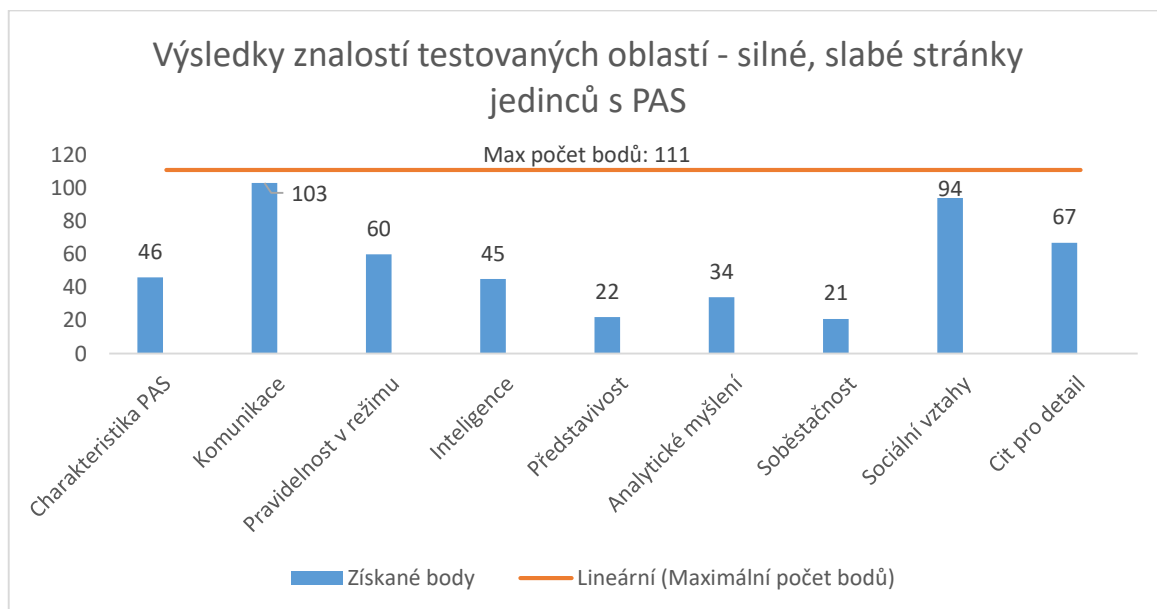
Obrázek 5: Charakteristika PAS vlastními slovy

Odpovědi respondentů byly převedeny do grafu, který znázorňuje míru obeznámenosti, která ale zatím nevypovídá o celkové obeznámenosti širší veřejnosti, protože to můžeme zjistit až při zjištění obecného přehledu o projevech chování u těchto poruch.

Druhou položkou dotazníku, která by mohla vypovídat o obeznamenosti s PAS, je položka č. 11, ve které respondenti hodnotí silné a slabé stránky projevů chování jedinců s poruchami autistického spektra. Za správnou odpověď je připsán 1 bod, za špatnou 0. Na výběr při vybírání možností jsou: slabá stránka, nevím, nelze určit, silná stránka.

Respondenti mohou v této otázce dosáhnout maximálního počtu 8 bodů za správné určení silných a slabých stránek jedinců s PAS. Oblasti, kterými se otázka zabývala, vycházejí z teoretické části práce.

- komunikace s lidmi - slabá stránka
- přesné dodržování pravidel (pravidelnost režimu) - silná stránka
- inteligence - nelze určit
- představitost - slabá stránka
- analytické myšlení - silná stránka
- soběstačnost - nelze určit
- navazování a udržení sociálních vztahů - slabá stránka
- cit pro detail - silná stránka

Obrázek 6: Výsledky znalostí testovaných oblastí – silné a slabé stránky

5.2.1 Statistický výpočet H2

V dotazníku byla uvedena položka, která zjišťuje, jak si respondenti myslí, že jsou s PAS obeznámeni. Na základě stanovené hypotézy byla zjišťována vzájemná těsnost vztahu mezi maticemi, kdy je první proměnnou názor na vlastní obeznámenost o PAS a druhou proměnnou je součet počtu správně stanovených silných a slabých stránek jedinců s PAS, včetně vyhodnocení stanovené definice PAS respondenty. Za pomoci korelační analýzy je možné zjistit těsnost vztahu mezi proměnnými. „Nejjednodušší případ korelační analýzy nastává v případě, že se mezi proměnnými projevuje lineární statistická závislost (přímá nebo nepřímá)“ (Chráška, 2016, s. 106).

Z výsledků vyplývá, že existuje poměrně silná přímá úměra (korelační koeficient 0,62) mezi jejich názorem o svých vědomostech o PAS a výsledky, kterých dosáhli v testu.

Pro výpočet závislosti dvou vybraných položek dotazníku byla použita funkce programu MS Excel "=correl", která z vybraných dvou matic počítá korelační koeficient. Rovnice této funkce počítá s průměry a druhými mocninami vybraných matic a má tuto podobu (Office, 2016):

$$\text{Correl}(X, Y) = \frac{\sum(X - \bar{x})(Y - \bar{y})}{\sqrt{\sum(X - \bar{x})^2 \sum(y - \bar{y})^2}}$$

Interpretace korelačního koeficientu se mezi zdroji značně liší. Jako časté se jeví stanovení hranice vysoké závislosti přímé úměry nad hranici 0,5 a vysoké závislosti nepřímé úměry pod -0,5, uvedeno například na stránkách StatisticsSolutions (2018).

5.3 Další výsledky z výzkumu

Jednou z položek dotazníku je, jak se respondenti o PAS dozvěděli. Myšlenkou je, zda se k nim informace o PAS dostala aktivní, nebo pasivní formou přijímání informací. Do této výzkumné otázky byly zahrnuty odpovědi všech respondentů, protože o těchto poruchách mohli být obeznámeni již dříve. Je tedy nepodstatné, zda jedince s PAS v rodině mají, nebo ne. Výzkumná otázka zní: Jaký vliv má dosažené vzdělání na to, jakou formou se lidé dozvědí o poruchách autistického spektra?

Zkoumaný jev 4: Lidé s různým stupněm dosaženého vzdělání přijímají odlišně informace o PAS, a to převážně aktivní nebo pasivní formou.

3H₀: Dosažené vzdělání nemá vliv na to, jakou formou se lidé dozvědí o poruchách autistického spektra.

3H_A: Lidé s Vysokoškolským vzděláním se dozvídají o PAS častěji aktivní formou než lidé s nižším vzděláním, kteří přijímají informace o PAS převážně pasivně.

Výzkum se zaměřuje na formu přijímání informací, nabízené možnosti, které byly v dotazníku u této položky na výběr: studium, média, u lékaře, setkal jsem se s nimi osobně, informaci jsem si vyhledal sám, informaci jsem přijal od někoho jiného, nepamatuji si, jinak.

Vzhledem k tomu, že byla v dotazníku u této položky možnost více odpovědí, jednotlivé odpovědi byly při analýze rozděleny zvlášť na řádky a poté jim byla určena pasivní nebo aktivní forma přijetí informace. Možnost „nepamatuji si“ nebyla do výsledků započítána.

Aktivní forma	Pasivní forma
Studium setkal jsem se s nimi osobně informaci jsem si vyhledal sám	média u lékaře informaci jsem přijal od někoho jiného

Tabulka 4: Aktivní a pasivní formy získávání informací o autismu

Po přidělení aktivního nebo pasivního typu každé z možností vzniklo celkem 189 odpovědí, které byly za pomoci kontingenční tabulky rozděleny a poté vytříděny.

Stupeň vzdělání	Aktivní získávání informací		Celkový poč. způs. získávání informací
vyučen	12	67%	18
středoškolské s maturitou	64	59%	108
vysokoškolské	38	60%	63

Tabulka 5: Vliv stupně vzdělání na aktivní získávání informací o PAS

K ověření výsledku výpočtem, který potvrdí jednu z uvedených hypotéz, provedeme statistické testování na hladině významnosti 0,05 za pomoci stejného výpočtu, který byl proveden u testování H1.

P = počet odpovědí aktivních a pasivních forem jednotlivě

O = součin marginálních četností děleno celková četnost

stupeň vzdělání	aktivní forma (P)	O	(P-O) ²	pasivní forma (P)	O	(P-O) ²	Σ P
			O			O	
vyučen	12	10,86	0,12	6	7,14	0,18	18
středoškolské s maturitou	64	65,14	0,02	44	42,86	0,03	108
vysokoškolské	38	38	0	25	25	0	63
Σ	Σ 114			Σ 75			Σ 189

x ² =	0,35
f =	2

Tabulka 6: Statistické testování hypotézy 3H

Jak je z dat výše uvedené tabulky patrné, vypočítaná hodnota $x^2_{0,05}(2)$ nepřekročila kritickou hodnotu testového kritéria 5,991. To znamená, že nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu, a tedy je předpokladem, že platí.

Z hlediska takto přijímaných informací nezáleží na stupni vzdělání respondentů. Můžeme zde použít citát Ericha von Dänikena: „*Zvídavost a touha po poznání jsou od samého prvopočátku hnací silou neustávajícího lidského bádání.*“

Nicméně dle zaznamenaných odpovědí, které respondenti přijímají pasivní formou, bylo možno pozorovat, že velký podíl na informovanosti lidí o PAS byl připisován médiím, osvětové činnosti a jiné propagaci. Čímž nejrůznější osvětové činnosti, při snaze oslovit veřejnost, plní svůj účel.

Další otázkou (která je pro začleňování jedinců s PAS přínosnou) je: „V jaké míře znepokojují projevy chování jedinců s PAS sociální okolí?“

Zkoumaný jev 5: Sociální okolí reaguje na projevy chování jedinců s PAS spíše negativně.

V dotazníku u položky: „Které projevy chování nejvíce znepokojují sociální okolí osob s PAS?“ respondenti hodnotili jednotlivé projevy chování (viz kap. 2), byla uvedena stupnice: vůbec znepokojují, spíše znepokojují, spíše znepokojují, rozhodně znepokojují. V možnostech výběru byla vynechána prostřední hodnota z důvodu snahy

o zjištění určitého názoru na chování jedinců s PAS, který se bude naklánět spíše ke kladné nebo záporné hodnotě. Odpovědi byly obodovány hodnotami 0–3 (vůbec neznepokojují = 0 až rozhodně znepokojují = 3).

Projevy chování bod. hodnocené obtěžování okolí	Počet bodů	% maxima (402 b)
Záchvaty vzteku	338	84%
Častá ztráta sebekontroly	321	80%
Reaguje přehnaně na určité zvuky či jiné podněty	281	70%
Nereaguje na pokyny	260	65%
Neschopnost projevů citových reakcí	231	57%
Špatný oční kontakt	209	52%
Zabývá se věcmi stále dokola	204	51%

Tabulka 7: Výsledky položky zkoumající projevy chování a obtěžování okolí

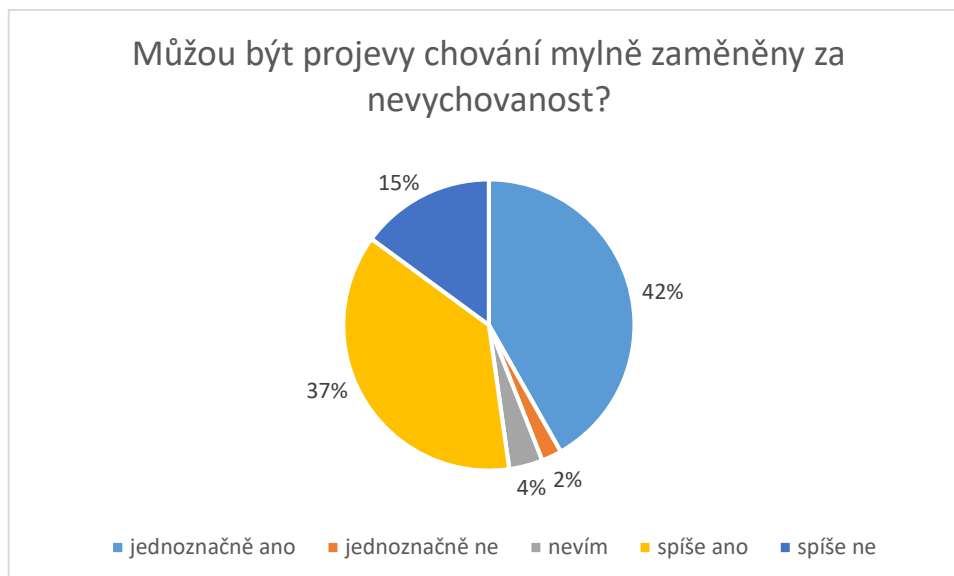
Průměrná hodnota je 263 bodů, přičemž nad tuto hranici respondenti ohodnotili záchvaty vzteku, častou ztrátu sebekontroly a přehnanou reakci na určité zvuky či jiné podněty. Maximální počet nejvíce obtěžujících projevů chování mohl dosáhnout až 402 bodů. Dle tabulky je tedy patrné, že přestože žádný z projevů chování respondenti nepovažují za naprosto nepřijatelný a nanejvýš obtěžující, ke všem projevům chování je nahlíženo spíše negativně.

Na tuto otázku dále navazuje další výzkumná otázka: „Jaká je pravděpodobnost, že by projevy chování jedinců s PAS mohly být mylně zaměněny za nevychovanost a byli by lidé schopni tyto rozdíly rozpoznat?“

Účinná pomoc jedincům s PAS ze strany sociálních pedagogů a jiných odborníků se odvíjí od kladného vztahu veřejnosti k těmto jedincům a všeobecně také od rozpoznání jejich diagnózy a zvláštností, které jsou s touto diagnózou spojeny. U PAS nemusí veřejnost na první pohled rozpoznat, že se jedná o diagnózu. Vaculíková (2015) říká, že projevy chování jedinců s PAS mohou být mylně zaměněny za projev nevychovanosti (viz kap. 2.3). Tuto problematiku reflektuje otázka v druhé polovině dotazníku.

Zkoumaný jev 6: Projevy chování jedinců s PAS jsou zaměňovány za nevychovanost.

Zkoumaný jev 7: Společnost neví nebo není schopna rozeznat nevychovanost od projevů chování PAS.

Obrázek 7: Záměna projevů chování PAS za nevychovanost

Máte v rodině člena s poruchou autistického spektra?	Myslíte si, že tyto projevy chování mohou být mylně zaměněny za projev nevychovanosti?	Byl byste schopen sám rozlišit, zda se jedná o projevy chování jedince s PAS nebo nevychovanost?	Počet respondentů
V rodině nemáme člena s PAS	Myslím, že mohou být zaměněny	Byl bych schopen rozeznat	34
		Nebyl bych schopen rozeznat	19
	Myslím, že nemohou být zaměněny	Byl bych schopen rozeznat	9
		Nebyl bych schopen rozeznat	1
V rodině máme člena s PAS	Myslím, že mohou být zaměněny	Byl bych schopen rozeznat	14
		Nebyl bych schopen rozeznat	1
	Myslím, že nemohou být zaměněny	Byl bych schopen rozeznat	4
Celkový součet			82

Tabulka 8: Schopnost rozeznat projevy chování PAS od nevychovanosti

Z dat vyplývá, že téměř 80 % lidí si myslí, že taková situace může nastat. V kombinaci s druhou otázkou je dle odpovědí patrné, že tato skupina lidí také přiznává, že by sami nemuseli být schopni toto chování rozeznat. Naopak u respondentů, kteří tvrdí, že projevy chování lidí s PAS nemohou být zaměněny za nevychovanost, pozorujeme vyšší sebevědomí v této oblasti. Můžeme to říci i o respondentech, kteří mají v rodině člena s PAS, nicméně uvedená tabulka neobsahuje záznam 56 respondentů (z toho 8 má v rodině člena s PAS), kteří na některou z těchto otázek odpověděli, že neví.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ A ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI

První výzkumnou otázkou, co si tato práce kladla, bylo zjistit, jakou míru pomoci připisují rodiny s jedincem s PAS pozicím, které může zastávat sociální pedagog. Za účelem zjištění této myšlenky byl mezi cílovou skupinou (rodiny s jedincem s PAS) za pomoci sociálních sítí distribuován dotazník, který tuto problematiku zkoumal. Dotazník vyplnilo 27 respondentů cílové skupiny, v převážné většině žen, ve věku 26–40 let.

Nejdříve bylo za pomoci statistického výpočtu dokázáno tvrzení H_A , že četnosti rodin využívajících pomoci, které může zastávat na rozdílných pozicích sociální pedagog, jsou vyšší než četnosti těch rodin, které pomoc nevyužívají.

jako nejvíce hodnocenou míru pomoci ze strany odborníků, na jejichž pozicích zastávají místo sociální pedagogové, respondenti označili osobní asistenci (osobní asistent, asistent pedagoga). Tato pomoc se zároveň ukázala jako rodinami nejvíce využívaná. Dále vysoké hodnocení pomoci i míry využívání získaly nejružnější poradenské pomoci ze stran speciálně pedagogického centra, pedagogicko-psychologického centra a střediska rané péče. Rodiny jsou názoru, že odborné stacionáře zastávají vysokou míru pomoci, nicméně se ukázaly jako nejméně využívané. Poslední místo v hodnocení pomoci zastupuje pomoc na úřadech (např. za účelem poskytování příspěvků), ale jejich míra využívání dosahuje průměru.

Lze tedy konstatovat, že pracovní pozice, které mohou zastávat sociální pedagogové, jsou v mnoha případech považovány za cenné a hojně využívané. Naopak se nedá říci, že by mezi mírou hodnocení jednotlivých pomoci a mírou jejich využívání existoval významný korelační vztah (koeficient 0,23).

Za pomoci druhé výzkumné otázky se praktická část práce snažila zjistit, jaká je míra obeznamování širší veřejnosti s PAS s obecným náhledem, co tato porucha obnáší. Dotazník byl distribuován opět za pomoci sociálních sítí, tentokrát se již nezaměřoval na žádnou konkrétní cílovou skupinu, výzkumný soubor tvořila širší veřejnost. K dosažení tohoto cíle bylo využito odpovědí 111 respondentů (kteří nemají jedince s PAS v rodině). Mezi profilem těchto respondentů lze pozorovat rovnoměrnější rozložení mezi věkovými kategoriemi a pohlavím.

K objasnění tohoto zkoumaného jevu byly zjišťovány znalosti širší veřejnosti pomocí dvou položek dotazníku. Respondenti měli za úkol charakterizovat svými slovy poruchy autistického spektra a v další položce rozdělit silné a slabé stránky jedinců s touto poruchou. Více než jedna třetina respondentů nebyla schopna poruchy autistického spektra charakterizovat vůbec nebo byla jejich charakteristika vyhodnocena jako nedostatečná. Přesně pětina respondentů svou charakteristikou vystihla problematiku PAS a z jejich odpovědí bylo patrné, že mají v této oblasti v porovnání s většinou konkrétní znalosti, především se jejich odpověď alespoň částečně dotkla triády problémů, se kterými se poruchy autistického spektra pojí.

Další testovanou položkou v dotazníku bylo hodnocení silných a slabých stránek vybraných oblastí, které z poznatků teoretické části práce byly identifikovány jako klíčové pro PAS. Kromě již zmíněné triády to bylo například analytické myšlení či cit pro detail. Problémy v komunikaci a navazování sociálních vztahů se ukázaly jako známý nedostatek u PAS, jelikož je jako slabou stránku označilo více než 85 % lidí. Třetí oblast triády, představitost, již ale veřejnost s PAS nedokázala spojit. Výsledky ostatních oblastí se pohybovaly okolo průměru či dosahovaly horších výsledků.

Každopádně bereme-li v potaz, že poruchy autistického spektra se pojí především s problémem narušené oblasti triády, širší veřejnost je o omezení alespoň části z těchto oblastí jedince s PAS obeznámena, což potvrzuje i tvrzení teoretické části práce. Díky využití krátké korelační analýzy byl zjištěn lineární vztah mezi názorem respondentů o vlastní obeznámenosti a jejich skutečné obeznámenosti, což potvrdilo, že nemůžeme zamítnout stanovenou nulovou hypotézu $2H_0$.

Zbylé výzkumné otázky byly spíše doplňkové, nicméně i z nich můžeme vyvodit konkrétní závěry. Tyto otázky byly vyplněny oběma skupinami respondentů, tedy těmi, kteří mají jedince s PAS v rodině, i těmi, kteří jej v rodině nemají.

Můžeme konstatovat, že dosažené vzdělání převážně nemá vliv na to, zda si respondenti informace o PAS zjišťují aktivně, či je pasivně přijímají. Tím se potvrdilo tvrzení $3H_0$.

Za pomoci další kladené otázky bylo zjišťováno, v jaké míře znepokojují projevy chování jedinců s PAS sociální okolí. Zkoumaným jevem, který byl stanoven, bylo tvrzení, že sociální okolí reaguje na projevy chování jedinců s PAS spíše negativně. Nejvíce negativní projev chování byl připisován záchvatům vzteku, který mezi respondenty dosáhl 84 % z maximálního počtu bodů negativního hodnocení. Přestože špatný oční kontakt

a repetitivní chování označili respondenti jako nejméně obtěžující, stále dosáhly i tyto projevy více než 50 % negativního hodnocení. Můžeme tedy potvrdit tvrzení, že na projevy chování jedinců s PAS sociální okolí reaguje spíše negativně.

Jaká je pravděpodobnost, že by projevy chování jedinců s PAS mohly být mylně zaměněny za nevychovanost a byli by lidé schopni tyto rozdíly rozpoznat? K této výzkumné otázce byly stanoveny dva zkoumané jevy. Projevy chování jedinců s PAS jsou zaměňovány za nevychovanost. Společnost neví nebo není schopna rozeznat nevychovanost od projevů chování PAS. Téměř 80 % dotázaných uvedlo, že chování jedinců s PAS spíše může být nebo jednoznačně může být zaměněno za nevychovanost. U této části respondentů můžeme také pozorovat pochybnost, že si sami nejsou jisti o svých schopnostech tyto rozdíly rozeznat. Ti, kteří uvedli, že záměna spíše nebo jednoznačně možná není, uvádějí, že by tyto rozdíly byli sami schopni rozeznat. Oba výzkumné jevy se tímto potvrdily.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z výzkumu vyplynulo, že širší veřejnost má převážně alespoň základní povědomí o poruchách autistického spektra. Díky tomuto zjištění se mohou sociální pedagogové a další odborníci při šíření problematiky s pomocí osvětových činností cíleněji zaměřovat na hlubší poskytování informací o PAS ve společnosti. Jak bylo zmíněno v teoretické části dle nových informací Naděje pro Autismus (2018), jedinců s PAS přibývá. Obeznamenost společnosti s touto problematikou je proto základním atributem k úspěšnému začleňování těchto jedinců do společnosti. Při osvětových akcích nemusí být proto ztracen čas při zaměřování se na základní informace o PAS, ale odborníci mohou stavět na základním povědomí široké veřejnosti a poskytovat další, daleko přesnější informace, které povedou k přesnějšímu porozumění těmto jedincům. Pro účinnou osvětovou činnost, která bude správně plnit své stanovené cíle je však především důležitý naprostý přehled odborníků v dané problematice.

Při zjištění, že rodiny připisují pomoci ze strany odborníků vysokou míru kladného hodnocení a sami tyto možnosti využívají, vidíme, že činnost sociálních pedagogů a jiných odborníků je seriózně považována za poslání, které směřuje směrem, o který se snaží. Výsledky výzkumu mohou sloužit lidem, kteří se chtějí stát sociálními pedagogy a přispět tak svou činností ke zlepšení životních podmínek řady jedinců.

Dalším postřehem je, že teoretické poznatky nasvědčovaly o důležitosti a účinnosti využívání zájmových kroužků při rozvoji oblastí jedince s PAS. Praktické poznatky o této pomoci však značí, že je míra využívání zájmových kroužků spíše nižší. Důvodem může být strach jedinců s PAS či jejich opatrovníků z ostatních účastníků zájmové činnosti a jejich reakce na projevy chování, kterým jedinec s PAS často nedovede zabránit. Při nalezení volnočasového kroužku, který se týká některého z jeho zájmů, by dítě s PAS mohlo využít svůj potenciál a nadále jej rozvíjet. Zároveň by mohlo zažívat obdiv vrstevníků. Jistě by zvýšení míry využívání této možnosti přineslo pozitivní důsledky. Může být velmi důležité, aby se „zdravé“ děti setkávaly s ostatními vrstevníky s touto poruchou, protože se tak mohou učit vzájemné toleranci a porozumění. Pomocí sdílených zážitků není potřeba sdělovat slova, a slovům, ani emocím ostatních lidí, jedinci s PAS často nerozumí. Hlavní myšlenku je, že při sdílení zážitků přijde porozumění v příležitostný okamžik, samo. Za pomoci volnočasové pedagogiky bychom mohli postupně dosáhnout velmi silných

kořenů, které pomohou k začleňování jedinců s PAS do společnosti. „Chceš-li porozumět lidem, přestaň poslouchat, co říkají“ (Exupéry, Malý princ).

ZÁVĚR

Odborná veřejnost rozeznává několik typů poruch autistického spektra. Cílem této práce nebylo věnovat se jednotlivým typům zvlášť, ale zaměřit se na jejich společné projevy v chování. Pojetí PAS jako celku dává větší smysl, jelikož práce sociálního pedagoga pokrývá široké spektrum činností, které se zaměřuje především ke snaze integrovat vyčleněné jedince zpět do společnosti. Při této snaze nezáleží na závažnosti a typu poruchy. Právě jedinci s PAS bez ohledu na to, který typ jim byl diagnostikován, se ocitají ve velkém nebezpečí sociálního vyloučení. Sociální začlenění jedince často není v možnostech rodin bez odborné pomoci. Společnost by měla mít všeobecný přehled o odlišnostech, které se s těmito poruchami pojí, protože přehled širší veřejnosti vypomůže kvalitnější pomoci ze strany odborníků. Každá odborná pomoc jedincům s určitým znevýhodněním by měla začít nejdříve u jednotlivých článků tvořících společnost, kde je důležitá jejich obecná znalost týkající se specifických potřeb a nedostatků jedinců s PAS. Dále je důležitá také snaha o toleranci odlišných potřeb těchto lidí. Každý krok, který společnost učiní blíže k těmto jedincům, je krokem k jejich postupnému začleňování do společnosti.

V úvodu teoretické části se práce věnovala popisu obtíží, které se všeobecně pojí s poruchami autistického spektra. Dále nedostatům nejrůznějších oblastí a problémům, se kterými se jedinec s touto poruchou musí potýkat, důležité jsou také silné stránky jedinců s PAS, které jsou mnohdy využívány při edukaci. Stručně také jednotlivým typům PAS.

Hlavním cílem práce bylo zjistit názor rodin na míru hodnocení pomoci pracovních pozic, které může zastávat sociální pedagog, a míru jejich využívání. Tomuto tématu se věnovala druhá polovina teoretické části, která byla zaměřena právě na působnost sociálních pedagogů a činnost nejrůznějších služeb, které jsou přínosné pro jedince s PAS a jejich rodiny.

Působnost sociálního pedagoga se díky jeho všeobecnému vzdělání a získaným kompetencím zaměřuje na nejrůznější cílové skupiny, mezi které patří i jedinci s PAS. Vzhledem k tomu, že se tyto jedinci ocitají ve velkém nebezpečí sociálního vyloučení, je nutná odborná pomoc nejrůznějších odborníků.

Z výsledků výzkumu můžeme odvodit, že práce sociálního pedagoga s lidmi s PAS a jejich rodinami je považována za přínosnou. Také široké rozpětí jejich působnosti za účelem poskytnutí pomoci je rodinami značně využíváno. Práci sociálního pedagoga bychom neměli považovat za konkrétně a přesně danou pozici, kterou tento odborník zastává, ale za pomoc

odborníka, který může předat dál napříč společností své znalosti a dovednosti díky získaným ať už edukačním, sociálně-výchovným, diagnostickým nebo poradenským kompetencím.

Dalším cílem, kterého práce dosáhla, bylo zjištění, že širší veřejnost má v základních oblastech povědomí o poruchách autistického spektra. Toho může být využito při další snaze integrovat jedince s PAS do společnosti. Mohou k tomu přispět právě sociální pedagogové, ať už prostřednictvím přímé pomoci jedincům a jejich rodinám, či se zaměřením na širokou veřejnost za pomoci osvětové činnosti. Jelikož už veřejnost základní povědomí o existenci a částečně o potřebách a nedostatcích jedinců s PAS má, bude šíření další snahy o odstranění propasti mezi širokou veřejností a jedinci s PAS jednodušší.

Jak napsal jeden z respondentů při charakteristice poruch autistického spektra: *„Jsou to lidé stejní jako my, kteří pouze potřebují více času k tomu, aby nás pochopili. Dopřejme jim proto ten čas a netvařme se, že neexistují.“*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura

ATTWOOD, Tony. *Aspergerův syndrom: porucha sociálních vztahů a komunikace*. Vyd. 2. Přeložil Dagmar BREJLOVÁ. Praha: Portál, 2012. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-262-0193-9.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 2. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

BASARAB-HORWATH, Janet Anne a Tony MORRISON. *Effective staff training in social care: from theory to practice*. New York: Routledge, 1999. ISBN 0-415-16030-8.

BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5781-4.

BENDOVÁ, Petra a Pavel ZIKL. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3854-3.

ČADILOVÁ, Věra a ZUZANA ŽAMPACHOVÁ A KOL. *Specifika výchovy, vzdělávání a celoživotní podpory lidí s Aspergerovým syndromem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 8086856208.

ČADILOVÁ, V., JŮN, H., THOROVÁ, K. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Praha: Portál, 2007. 248 s. ISBN 978-80-7367-319-2.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Strukturované učení: vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*. Praha: Portál, 2008. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-475-5.

HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4109-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

CHUDÝ, Štefan, Pavel NEUMEISTER a Alena JŮVOVÁ. *Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhajících profesích [sic]*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-212-3.

- FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM - Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5.
- GILLBERG, Christopher a Theo PEETERS. *Autismus - zdravotní a výchovné aspekty: výchova a vzdělávání dětí s autismem*. Vyd. 3. Přeložil Miroslava JELÍNKOVÁ. Praha: Portál, 2008. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-498-4.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. Monografie (Konvoj). ISBN 9788073021641.
- HOWLIN, Patricia. *Autismus u dospívajících a dospělých: cesta k soběstačnosti*. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-041-0.
- HRDLIČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-813-9.
- IVES, Martine a Nell MUNRO. *Caring for a Child with Autism: A Practical Guide for Parents*. 2. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2002. ISBN 1-85302-996-3.
- JESENSKÝ, Ján. *Kontrapunktů integrace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995. Folia paedagogica specialis. ISBN 80-7184-030-0.
- KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- LEIFER, Gloria. *Úvod do porodnického a pediatrického ošetřovatelství*. Vyd. 1. české. Praha: Grada, 2004. ISBN 8024706687.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MERTIN, V., KREJČOVÁ, L. *Výchovné poradenství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 363 s. ISBN 978-80-7478-356-2.
- OPATŘILOVÁ, Dagmar. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3977-9.

PÁTÁ, Perchta Kazi. *Mé dítě má autismus*. Praha: Grada, 2007. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2185-9.

POTMĚŠILOVÁ, Petra a kolektiv. *Speciální pedagogika nejen pro sociální pedagogy*. 1. Praha: Parta, 2013. ISBN 978-80-7320-179-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník: Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. 6. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-6.

SEIDMAN, Irving. *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. 4th ed. New York: Teachers College Press, c2013. ISBN 978-0-8077-5404-7.

STRUNECKÁ, Anna a kolektiv. *Přemůžeme autismus?: průvodce pro rodiče, použitelný i pro pediatry, psychiatry a všechny obětavé bytosti, které se snaží pomáhat dětem s autizmem*. Blansko: ALMI, 2009. ISBN 978-80-904344-0-0.

STRUNECKÁ, Anna. *Přemůžeme autismus?*. Petrovice: ProfiSales, 2016. ISBN 978-8087494-23-3.

ŠEJDA, Jan, Zdeněk ŠMERHOVSKÝ a Dana GÖPFERTOVIČ. *Výkladový slovník epidemiologické terminologie*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1068-4.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2006. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-060-7.

THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*. 1. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-091-7.

VALENTA, Milan. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0937-9.

VITÁSKOVÁ, Kateřina. *Posuzování verbální a neverbální složky komunikace ve speciálněpedagogické praxi: výsledky partikulárních výzkumných šetření*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3989-1.

VOCILKA, Miroslav. *Autismus a možnosti výchovné praxe: Pro učitele speciálních škol a vychovatele ústavů sociální péče pro mentálně postiženou mládež*. Praha: Septima, 1995. ISBN 80-85801-58-2.

VOSMIK, Miroslav a Lucie BĚLOHLÁVKOVÁ. *Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole: Možnosti integrace na ZŠ a SŠ*. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-687-2.

Elektronické zdroje

ADAMUS, Petr. *Edukace žáků s poruchou autistického spektra v kontextu rozvoje klíčových kompetencí: disertační práce* [online]. 2013 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1369898421.pdf>

APLA. *Průběh služby raná péče - Národní ústav pro autismus, z.ú. - Národní ústav pro autismus, z.ú.* [online]. Praha, 2011 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://www.praha.apla.cz/>

Český rozhlas: Radiožurnál. *Nevychované dítě – nebo dítě, které trpí autismem?: „Projevy mohou být podobné,“ říká odbornice* [online]. 2015, 25. 4. 2015 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/vecernihost/_zprava/nevychovane-dite-nebo-dite-ktere-trpi-autismem-projevy-mohou-byt-podobne-rika-odbornice--1483291

DUDOVÁ, Iva a Markéta MOHAPLOVÁ. *Poruchy autistického spektra - 2. díl: Terapie. Psychiatrie pro praxi* [online]. 2017, 18, 7 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2017/89/01.pdf>

HOLÁ, Dagmar. *Osvěta autismu stále s chybami. ATYP magazín* [online]. 2018, 2. 4. 2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.atypmagazin.cz/2018/04/02/osveta-autismu-stale-s-chybami/>

JANSA, Petr. *Pedagogika sportu* [online]. 2015. Karolinum, 2015 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <https://books.google.cz/>

Mas-rakovnicko.cz [online]. Rakovnicko, 2014 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: http://www.mas-rakovnicko.cz/evt_file.php?file=1663

Naděje pro autismus: Osvěta. *Naděje pro Autismus světa* [online]. 2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.nadejeproautismus.cz/osveta/>

Office. *CORREL function* [online]. 2016 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.office.com/>

Sociální pedagogika: *K naplnění předpokladů pro výkon činnosti v sociálních službách* [online]. České Budějovice, 2010 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://granty.vsers.cz/socialnisluzby/wp-content/uploads/2010/11/Soci%a1ln%ad-pedagogika.pdf>

Son-Rise Program: *Základní principy Son Rise Program*. [online]. SRP Terapeut, 2008 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.srp-terapeut.cz/son-rise-program/zakladni-principy>

ŠPORCLOVÁ, Veronika. *Autismus.cz: Poruchy autistického spektra*. [online]. 2007, 28.5.2007 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.autismus.cz/poruchy-autistickeho-spektra/2.html>

StatisticsSolutions. *CORREL function* [online]. 2018 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.statisticssolutions.com/>

ÚZIS ČR: ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. *Www.uzis.cz: aktualni-verze-mkn-10-cr* [online]. [cit. 2018-01-24]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/zpravy/aktualni-verze-mkn-10-cr>

Zdravotnický deník: Děti s autismem přibývá. Celoplošná systémová péče však v Česku neexistuje. <Http://www.zdravotnickydenik.cz> [online]. 2015 [cit. 2018-01-09].

Slovník: ČSN ISO 5127 (01 0162). Praha: Český normalizační institut, 1995. Dokumentace a informace, 5127-3 (01 0162). ISSN 0162-3257.

Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách. <Https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108> [online]. 2006 [cit. 2017-12-12].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PAS Porucha autistického spektra

PPP Pedagogicko-psychologická poradna

SPC Speciálně pedagogické centrum

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Triáda problémových oblastí (Čadilová, Jůn a Thorová, 2007, s. 13).....	13
Obrázek 2: Model průniku kompetencí (Chudý, Neumeister a Jůvová, 2010, s. 33)..	20
Obrázek 3: Míra hodnocení vybraných pomoci	42
Obrázek 4: Graf značící míru využívání pomoci.....	45
Obrázek 5: Charakteristika PAS vlastními slovy	46
Obrázek 6: Výsledky znalostí testovaných oblastí – silné a slabé stránky.....	47
Obrázek 7: Záměna projevů chování PAS za nevychovanost	52

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Statistické testování hypotézy H1	39
Tabulka 2: Bodová míra hodnocení uvedených možností pomoci.....	40
Tabulka 3: Míra využívání uvedených možností pomoci.....	43
Tabulka 4: Aktivní a pasivní formy získávání informací o autismu.....	49
Tabulka 5: Vliv stupně vzdělání na aktivní získávání informací o PAS	49
Tabulka 6: Statistické testování hypotézy 3H.....	50
Tabulka 7: Výsledky položky zkoumající projevy chování a obtěžování okolí.....	51
Tabulka 8: Schopnost rozeznat projevy chování PAS od nevychovanosti.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Obeznamenost veřejnosti s osobami s PAS

<https://docs.google.com/forms/d/1004pS1CaP0fGZ1HsKJ4s2OIUU0...>

Obeznamenost veřejnosti s osobami s PAS

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáši Bati ve Zlíně a prosím Vás o pomoc s vyplněním dotazníku, jehož cílem je zjistit obeznamenost širší veřejnosti o poruchách autistického spektra a rodin s tímto jedincem o možnosti využívání pomoci sociálních pedagogů na nejrůznějších pozicích.

Výsledky dotazníku využiji ke své závěrečné práci a bude zcela zachována Vaše anonymita.

Děkuji za Váš čas.

Hana Pemická

*Povinné pole

1. Vaše pohlaví *

Označte jen jednu elipsu.

- muž
 žena

2. Váš věk *

Označte jen jednu elipsu.

- do 18 let
 18 - 25 let
 26 - 40 let
 41 - 60 let
 nad 60 let

3. Vaše dosažené vzdělání *

Označte jen jednu elipsu.

- základní
 vyučen
 středoškolské s maturitou
 vysokoškolské

4. Víte, co jsou poruchy autistického spektra? *

Označte jen jednu elipsu.

- jednoznačně ano
 spíše ano
 nejsem si jist
 spíše ne
 jednoznačně ne *Přestaňte tento formulář vyplňovat.*

Přeskočte na otázku 5.

Obeznamenost veřejnosti s osobami s PAS

5. Setkali jste se někdy s osobou s PAS? *

Označte jen jednu elipsu.

- ano
- ne *Přeskočte na otázku 8.*
- nejsem si jist *Přeskočte na otázku 8.*

Míra kontaktu s lidmi s PAS

6. Jak často jste v kontaktu s lidmi s PAS? *

Označte jen jednu elipsu.

- vůbec ne
- náhodně
- denně
- nemohu posoudit

7. V jakém prostředí se setkáváte s osobami s PAS? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- nesetkávám
- zaměstnání
- pracuji s nimi
- škola
- v místě bydliště
- nárazové akce
- organizované akce s lidmi s PAS
- Jiné: _____

Obeznamenost veřejnosti s osobami s PAS

8. Jak jste se o poruchách autistického spektra dozvěděli? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- studium
- média
- u lékaře
- setkal jsem se s nimi osobně
- informaci jsem si vyhledal sám (internet, knihy,...)
- informaci jsem přijal od někoho jiného (škola, osvětová činnosti, propagace,...)
- nepamatuji si
- Jiné: _____

Přeskočte na otázku 9.

Charakteristika PAS vlastními slovy

9. Jak byste v jedné větě charakterizovali poruchy autistického spektra?

Obeznamenost veřejnosti s osobami s PAS

10. Se kterými typy PAS jste se setkali? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- dětský klasický autismus
- atypický autismus
- aspergerův syndrom
- rettův syndrom
- dětská desintegrační porucha
- hyperaktivní porucha spojená s mentální retardací a stereotypními pohyby
- neumím posoudit

11. Myslíte si, že jsou tyto oblasti silnou nebo slabou stránkou lidí s PAS? *

Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	slabá stránka	nevím	nelze určit	silná stránka
komunikace s lidmi	☐	☐	☐	☐
přesné dodržování pravidel	☐	☐	☐	☐
inteligence	☐	☐	☐	☐
představitost	☐	☐	☐	☐
analytické myšlení	☐	☐	☐	☐
soběstačnost	☐	☐	☐	☐
navazování a udržení sociálních vztahů	☐	☐	☐	☐
cít pro detail	☐	☐	☐	☐

12. Které projevy chování podle Vašeho názoru nejvíce znepokojují sociální okolí osob s PAS? *

Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	vůbec ne	spíše ne	spíše ano	rozhodně ano
záchvaty vzteku	☐	☐	☐	☐
ztráta sebekontroly	☐	☐	☐	☐
neschopnost projevů citových reakcí	☐	☐	☐	☐
zabývá se určitými věcmi stále dokola	☐	☐	☐	☐
reaguje přehnaně na určité zvuky či jiné podněty	☐	☐	☐	☐
nereaguje na pokyny	☐	☐	☐	☐
špatný oční kontakt	☐	☐	☐	☐

13. Myslíte si, že tyto projevy chování mohou být mylně zaměněny za projev nevychovanosti? *

Označte jen jednu elipsu.

- jednoznačně ano
 spíše ano
 nevím
 spíše ne
 jednoznačně ne

14. Byl byste schopen sám rozlišit, zda se jedná o projevy chování jedince s PAS nebo nevychovanost? *

Označte jen jednu elipsu.

- jednoznačně ano
 spíše ano
 nevím
 spíše ne
 jednoznačně ne

15. Máte v rodině člena s poruchou autistického spektra? *

Označte jen jednu elipsu.

- ano
 ne *Přestaňte tento formulář vyplňovat.*

Přeskočte na otázku 16.

Práce sociálního pedagoga s osobami s PAS

16. Jak velkou pomocí si myslíte, že jsou následující odborníci pro lidi s PAS a jejich rodiny? *

0 = žádná pomoc, 5 = velká pomoc

Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	0	1	2	3	4	5
komunita s obdobnými zkušenostmi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
obvodní lékař	☐	☐	☐	☐	☐	☐
učitel na základní škole	☐	☐	☐	☐	☐	☐
asistent pedagoga	☐	☐	☐	☐	☐	☐
pracovník v pedagogicko-psychologické poradně	☐	☐	☐	☐	☐	☐
pracovník ve speciálně pedagogickém centru	☐	☐	☐	☐	☐	☐
pracovník ve středisku ranné péče	☐	☐	☐	☐	☐	☐
volnočasový pedagog v zájmovém kroužku	☐	☐	☐	☐	☐	☐
odborník vedoucí stacionář	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sociální pracovníci na úřadech za účelem poskytování příspěvků	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Které druhy pomoci pro člena rodiny s PAS a Vaši rodinu využíváte? *

Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	vůbec nevyžívám a nebudu	doposud jsem nevyužil, ale mám to v plánu	již jsem pomoc občasně využil	pomoc pravidelně vyžívám	pomoc vyžívám denně
komunita s obdobnými zkušenostmi	☐	☐	☐	☐	☐
obvodní lékař	☐	☐	☐	☐	☐
učitel na základní škole	☐	☐	☐	☐	☐
asistent pedagoga	☐	☐	☐	☐	☐
pedagogicko- psychologické poradny	☐	☐	☐	☐	☐
speciálně pedagogické centrum	☐	☐	☐	☐	☐
středisko ranné péče	☐	☐	☐	☐	☐
zájmové kroužky	☐	☐	☐	☐	☐
stacionáře	☐	☐	☐	☐	☐
úřady za účelem poskytování příspěvků	☐	☐	☐	☐	☐